

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATORS IN SANGHA
ADMINISTRATION OF SONGKHLA PROVINCE

พระหัตถ์นาย ปริบุญโญ (สุวรรณจินดา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

THE ROLES OF SANGHA ADMINISTRATORS IN SANGHA
ADMINISTRATION OF SONGKHLA PROVINCE

PHRAHADSANAI PARIPUNNO (SUWANJINDA)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts

(Buddhist Management)

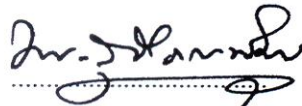
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2012

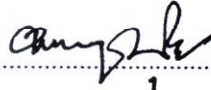
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

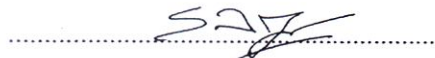
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

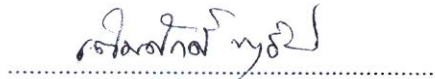
(พระครูปริมาณวัรกิจ, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

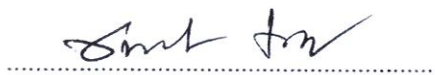
(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

กรรมการ

(ผศ.ชัชชัย ไชยสา)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ประธานกรรมการ

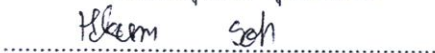
ผศ.ชัชชัย ไชยสา

กรรมการ

ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระหัตถ์สนัย ปริบุญโน (สุวรรณจินดา)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : พระหัตถ์ชัย ปรีปณโณ (สุวรรณจินดา)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ พธ.บ. M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

: ผศ.ชัชชัย ไชยสา พธ.บ. M.A.

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ. M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๘๕ รูป ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๕ รูป ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาสายสามัญของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง

๓. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการใน จังหวัดสงขลา ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ด้านการ บริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการทุกระดับ และควรจัดประชุมพระสังฆาธิการ เพื่อประโยชน์ด้านการ ปกครองคณะสงฆ์ (๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรสรรหาบุคลากรครูสอนพระปริยัติธรรมให้เพียงพอ และมีประจำอยู่ในทุกสำนักเรียน และควรจัดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยประหยัดเวลาในการ เรียนการสอน (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการประสานงานกันระหว่างวัด เพื่อกระจายการ สนับสนุนทุนการศึกษาไปในทุกๆ สถานศึกษา และวัดควรประสานงานกับภาครัฐและเอกชนที่ให้การ อุปถัมภ์หรือมีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาแก่สถานศึกษาในพื้นที่ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ เพื่อให้มีความรู้ สามารถให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกับคนทุกเพศทุกวัย และ พระสังฆาธิการควรทำงานในเชิงรุก คือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้าน (๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรรณรงค์ให้พระสังฆาธิการดูแลรักษาเสนาสนะที่มีอยู่ มากกว่าการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ และรณรงค์ การก่อสร้างเสนาสนะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะประจำถิ่น และ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการหรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหา การสงเคราะห์ที่ซ้ำซ้อน เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ และควรกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ก่อนลงมือปฏิบัติงาน

Thesis Title : The Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province
Researcher : Phrahadsanai Paripunno (Suwanjinda)
Degree : Master of Arts (Buddhist Management)
Thesis Supervisory Committee
: Asst. Dr.Termsak Thong-in, B.A., M.A., Ph.D. (Pol. sc.)
: Asst. Chawatchai Chaisa, B.A., M.A
: Asst. Dr.Surapon Suyaprom, B.A., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)
Date of Graduation : January 18, 2013

ABSTRACT

The objectives of this research entitled “The Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province”, are: 1) to study the Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration fo Songkhla Province, 2) to compare the Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province through the personal status, and 3) to study the problems, obstacles and guidelines toward the Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province. In this study is research combines quantitative research, Field Study from the Sangha in Songkhla province amount 185 samples was a survey research, which uses a questionnaire as a tool to collect data. The questionnaire is both closed and open-ended. Researcher analyzed the data obtained by. the frequency Values, Percentage, Mean, Standard Deviation, F-test and One-Way Analysis of Variance. When see the difference, therefore, in order to compare the differences of averages in pair’s by the way Significant Difference to a minimum or Least Significant Difference : LSD, and Qualitative Research by collecting information of the Sangha Administrators in Songkhla 5 is used as a structured interview To collect data, in order to get the information more clearly.

The results show that:

1. The Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province, as a whole was low. The mean was 2.30 when it was also found that the Religious Studies and Education Welfare, at a middle level. The rule of the clergy, the propagation of Buddhism, the public assistance, and the public welfare, low level in all aspects.

2. Compare the roles of Sangha administrators in sangha administration of Songkhla Province, According to the opinion of the clergy, classified as personal status found that, personal status in the field of the Dharma graduate of the priest responded which effect on the roles of Sangha administrators in sangha administration of Songkhla Province. Overall, significantly different at the 0.01 level which is based on the assumptions set. The personal status of the age, the rainy season, the elementary education, and the Pali graduate no result at the difference.

3) Suggestions to improve management efficiency monastery of the ecclesiastical official Sangha of Songkhla Province, such as, (1) the field of Administrators, there should be training to develop skills and knowledge to the ecclesiastical official Sangha management at all levels. And there should be held the ecclesiastical official Sangha for the benefit of the ruling clergy. (2) The field of Buddhist studies, there should be recruit the Scripture personnel are enough to recruit teachers and students reside in every office. And the teaching materials should be modernized to help save time in teaching. (3) The field of Welfare education, there should be coordination between the monasteries, to distribute the funding of education in all schools. And the monasteries should be liaison with government and private sponsored or have an obligation to support the education of students in the area. (4) The field of Buddhism dissemination, there should be improve the education of priests in order to have knowledge, able to teach ethics, develop virtue to the public more effectively with people of all ages. And the Sangha should be work proactively that point to do not wait for people to find the monastery, but as the Dharma to the people at home. (5) The field of Public assistance, there should be taken to the ecclesiastical official Sangha care of bed and seat (Senasana) are available rather than building a new one. And promote the construction of the unique indigenous art of cloister (religion residence). And (6) the field of Public Welfare there should be coordinate and cooperate with government agencies or local government entity for relief to prevent a repetition, benefits are not fully developed. And should be set goals / objectives are clear before you begin work.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยเมตตาของ พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล, ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม, และ ผศ.ชัชชัย ไชยสา ที่ได้กรุณา ให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไข วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี, พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น, ดร.วิรัช กลิ่นสุวรรณ และ ดร.วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และรัดกุมยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระศรีรัตนวิมล รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา ที่เมตตาอนุเคราะห์ ให้คำปรึกษาในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี และกราบขอบพระคุณพระครูโสภณคุณาทร เจ้าอาวาสวัดคลองเปล ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่, พระครูศรีศรัณนาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดราชบุรณาราม ต.ระโนด อ.ระโนด, พระมหามนัส คุณธมฺโม เจ้าอาวาสวัดเอก ต.เชิงแส อ.กระแสสินธุ์, พระครูวิจิตรสาธุรส เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่ ต.เกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์, พระครูบุญญาพิศาล เจ้าอาวาสวัดพะโคะ ต.ชุมพล อ.สทิงพระ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยและขอขอบพระคุณ พระสังฆาธิการทุกรูป ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ พระวสิษฐยศ ปรีชาโน ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการจัดทำ วิทยานิพนธ์ และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ พร้อมทั้ง ให้กำลังใจ และขอขอบพระคุณหลวงพ่อ พระปลัดวินัย วินโย ที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อม ถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอญบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ พี่ๆ น้องๆ รวมทั้งคณะญาติโยมผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่ให้กำลังใจ ให้กำลังใจสนับสนุน และผู้ถวายข้าวทุกทัพพีตลอดระยะเวลาที่ดำรงเพศสมณะมา

พระหัตถ์สนัย ปรีบุญโณ (สุวรรณจินดา)

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๗)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๒๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของพระสังฆาธิการ	๒๘
๒.๕ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	๕๔
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ	๕๔
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร	๕๖
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๕๙
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๔
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๖
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๐
๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๐
๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	๗๒
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๐
๔.๔ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	๑๐๓
๔.๕ สรุปผลสัมภาษณ์ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา	๑๐๖
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๒
๕.๑ สรุป	๑๑๒
๕.๒ อภิปรายผล	๑๑๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๓๖
ภาคผนวก ก ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	๑๓๗
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์	๑๔๘
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๕๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม	๑๕๙
ภาคผนวก จ ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)	๑๖๑
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๖๔
ภาคผนวก ช แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๗๔
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๘๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรายอำเภอ	๖๖
๒ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๗๑
๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม	๗๓
๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๗๔
๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา	๗๕
๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๗๖
๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๗๗
๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ	๗๘
๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๗๙
๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ	๘๑
๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๘๒
๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านสาธารณูปการ	๘๓
๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามพรรษา	๘๔
๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามพรรษา ด้านสาธารณูปการ	๘๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามพรรษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๘๖
๑๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ	๘๗
๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ โดยภาพรวม	๘๘
๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๙๐
๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการศาสนศึกษา	๙๑
๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๒
๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๓
๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๙๕
๒๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางธรรม	๙๖
๒๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม	๙๘
๒๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาจำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ	๑๐๐
๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา	๑๐๑
๒๗ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๐๒
๒๘ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๑๑๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๓
๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือว่าเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจ เผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตาม พระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใส ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จ ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัย พระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๑

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และให้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วาระระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัย ดูแลพระสงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒๓ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยมีพระสังฆาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ ๖ ประการ^๒ คือ

^๑ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), คำนำ.

^๒ สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗.

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ชั้นเจ้าคณะตำบล

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

จากภารกิจทั้ง ๖ ประการนี้ พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่ ที่มีความสำคัญ ในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การที่จะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรคู่ประเทศไทยได้นั้นจะต้องมี พระสังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนาได้

ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงมีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการ ส่งเสริมการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา ของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้พระสังฆาธิการต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาด้วย การชวนขยายในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย^๓

จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ ๑๖ อำเภอ มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมศาสนาทั้งหมด ๓๔๓ วัด มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ใน ความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนา

^๓ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัย พระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการ ทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน แต่เวลานี้โครงสร้างการบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารของคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาครวมศูนย์อยู่ที่จังหวัด โดยมีเจ้าคณะจังหวัด ทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงผู้เดียว เห็นได้จากการที่ไม่มีคณะทำงาน หรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง ในเรื่องเดียวกันนี้ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว การรวมศูนย์อำนาจของการบริหารเช่นนี้ เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕ จึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องเป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ เพราะขาดเครื่องมือ หรือกลไกที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผลนั้นยิ่งยาก ทั้งในการพระสังฆาธิการมีงานล้นมือ และเนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงการคณะสงฆ์ จึงทำให้เกิดปัญหาความประทุติเสื่อมเสียของพระภิกษุสามเณรตามมา^๔

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา ควรได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ให้มากขึ้น และได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครอง ได้ทราบการแสดงบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยอื่น และทำให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน สามารถใช้กลวิธีหรืออุบายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสังฆาธิการในพื้นที่จังหวัดสงขลา จึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
- ๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

^๔ กองแผนงาน กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), คำนำ.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ใน ๖ ด้านคือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ คือ

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสพการพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๓๒๐ รูป^๕

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย จังหวัดสงขลา

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลาการวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๔.๑ ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

๔.๒ เปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา มีความแตกต่างกันตามสถานภาพส่วนบุคคลหรือไม่ อย่างไร

๔.๓ ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา มีอะไรบ้าง

^๕ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา. เจ้าอาวาส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.watsundaystudy.com>.

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

บทบาท หมายถึง การกระทำหน้าที่ ตามสถานภาพที่บุคคลเป็นอยู่ หรือได้รับมอบหมายตำแหน่ง ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้อื่นสามารถพบเห็นหรือสังเกตได้

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง พระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา เท่านั้น

การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารกิจการแห่งพระศาสนาตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) มีระบุไว้ ๖ ประการ ได้แก่

๑) ด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย

๒) ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริม ให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

๔) ด้านการเผยพระพุทธรูปศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธรูปศาสนาเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความสุข สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

๕) ด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม เป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ของสังคมนั้นๆ เป็นที่อำนวยความสะดวก และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรและประชาชน ทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ โดยไม่ขัดพระธรรมวินัยและสมณวิสัยเพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนแห่งวัดนั้นๆ และทั่วไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน จังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดสงขลา

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของพระสังฆาธิการ
- ๒.๕ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จากเอกสารทางวิชาการต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^๖

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๗

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๗ สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบอำนาจนั้น^๘

อนงค์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทหมายถึง ภาวะที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคลนั้น เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากนั้นจะต้องเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้วจะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอย่างอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก^๙

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกับทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^{๑๐}

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่รับผิดชอบสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก ๆ^{๑๑}

สุนทร กุญชร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๑๒}

เดวิด (David) กล่าวว่า บทบาทเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด จะต้องมีความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ ควบคู่กับตำแหน่งเสมอ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและผู้เกี่ยวข้อง^{๑๓}

^๘ ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๙ อนงค์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

^{๑๐} สุพัตรา สุภาพ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช), หน้า ๓๐.

^{๑๑} ยนต์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๑๒} สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๑๓} David, K., Human Relation at Work, (New York: McGraw-Hill Book Company, 1962), p. 45.

ซาร์บิน (Sarbin) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดก็ตาม ที่มีอาศัยการคาดคะเนว่าผู้อื่นหวังที่จะเห็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติเช่นไร เป็นแนวทาง ส่วนมากมักจะสังเกตผู้ดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมากำหนดบทบาทของตนเอง การคาดคะเนว่าผู้อื่นต้องการให้ตนทำอะไร ไม่จำเป็นต้องตรงตามลักษณะงานและภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ^{๑๔}

เลวินสัน (Levinson) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ พอสรุปได้ดังนี้

๑) บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหมาย ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการชี้บ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ

๒) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คาดคะเนและกระทำ เพื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

๓) บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นนั่นเอง^{๑๕}

เพอร์วิน (Pervin) ได้กล่าวถึง บทบาทในลักษณะของกระบวนการแสดงบทบาทว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ^{๑๖}

๑) บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่น หรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กรหรือกลุ่มสังคม คาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้น ครองตำแหน่งอยู่

๒) มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตาม การรับรู้ของตนเอง (Perceived Role) ว่าตนเองจะมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้การรับรู้บทบาท (Role Perception) และความคาดหวังต่อบทบาทของตนเอง (Role Expectation) ซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน

๓) การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความ สอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (บทบาทในอุดมคติ) การรับรู้บทบาทและความ คาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเอง

^{๑๔} Sarbin, T.R., “Role Theory” Handbook of Psychology, (New York: Addison Wesley Publishing Company, 1975), p. 72.

^{๑๕} Levinson, D.J., Role Personality and Social Structure, (New York: The Maemil, 1964), p. 11.

^{๑๖} Pervin, A. L., Personality Theory and Research 1989, (New York: John Wiley, 1989), p. 146.

๔) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการยอมรับบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่

เดวิด บี. บรินเกอร์ฮอฟ และ ลิน เค. ไวท์ (David B. Brinkerhoff and Lynn KWhite) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทคือ สิทธิหน้าที่ (Rights and Obligation) ของบุคคลที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อาทิ บทบาทนักเรียนจะประกอบไปด้วยสิทธิที่คาดหวังให้อิสระในการสอบถามในชั้นเรียน สิทธิที่จะได้รับการประเมินโดยปราศจากการคำนึงถึงความแตกต่างด้านอายุ เพศ เชื้อชาติ หรือศาสนา และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมในข้อกล่าวหาเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ นอกจากนี้สิทธิแล้วนักเรียนจะต้องมีหน้าที่ด้วย ได้แก่ หน้าที่ที่จะต้องเข้าชั้นเรียน หน้าที่ที่จะต้องทำงานต่างๆที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์ หน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิในการเรียนรู้ของคนอื่น และหน้าที่ที่ไม่ทำลายความสามัคคีของหมู่คณะในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน บทบาทของครูอาจารย์ประกอบไปด้วยสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกัน ได้แก่ สิทธิที่คาดหวังให้ได้รับเงินเดือนที่เพียงพอจากโรงเรียน และหน้าที่ที่จะต้องเตรียมการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น^{๑๗}

ร็อดนี สตาร์ค (Rodney Stark) ได้ให้คำนิยามว่า บทบาท คือ องค์กรรวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหนึ่งๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้นๆ กระทำหรือไม่กระทำอะไรได้บ้าง โดยที่บรรทัดฐาน คือกฎของพฤติกรรม (Rules Governing Behavior) เป็นที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรที่สังคมต้องการยอมรับ หรือห้ามปรามมิให้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง^{๑๘}

สตีเฟน พี. โรบบินส์ (Stephen P. Robbins) ได้ยกคำอุปมาอุปไมยของ Shakspeare ที่กล่าวว่า “โลกทั้งใบคือเวทีละคร และผู้ชายและผู้หญิงทั้งหมดเป็นเพียงผู้แสดง” (All the world’s a stage and all the man women merely players) โดยประยุกต์จากคำอุปมาอุปไมยดังกล่าว Stephen P. Robbins เสนอว่า สมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้แสดง (Actor) คือ แสดงบทบาทแต่ละบทบาท โดยบทบาทหมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่งๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ นักเรียน เป็นต้น^{๑๙}

^{๑๗} David B. Brinkerhoff and Lynn K.White, **Sociology**, (New York: West Publishing Company, 1985), p. 88.

^{๑๘} Rodney Stark, **Sociology**, 4th end, (California: Wadsworth Publishing Company, 1992), p. 42.

^{๑๙} Stephen P. Robbins, **Organizational Behavior**, 7th end, (New Jersey: Prentice Hall, 1996), p.

จากความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่นักวิชาการหลายคนได้กล่าวไว้นี้ ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ โดยปฏิบัติงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มคนหรือสังคม บทบาทเป็นแนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะตำแหน่ง ฐานะตำแหน่งเป็นหน้าที่ของตำแหน่ง ผู้ใดสวมตำแหน่งนั้น ก็จะมีหน้าที่ตามตำแหน่งนั้นด้วย ส่วนบทบาทในการประพฤติปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่ง ที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามตำแหน่งนั้นๆ บทบาทและพฤติกรรมมนุษย์มีส่วนประกอบอีก ๓ ประการ คือ ๑) บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม ๒) บทบาทที่ถูกคาดหวัง เป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคลหรือเป็นความคาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดง บทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวังของตนเองแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง และ ๓) บทบาทที่เป็นจริง เป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็น บทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดหรืออาจจะไม่เป็นไปตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนดและบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้ การที่คนเราอยู่ร่วมกันในชุมชนหนึ่งๆ นั้น ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กัน พึ่งพาซึ่งกันและกันต่างมีหน้าที่ สถานะและมีบทบาทแตกต่างกันไป บทบาท และสถานภาพเกิดจากการที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแบ่งงานกันทำตามตำแหน่งหน้าที่ในสังคม

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้สรุปทฤษฎีบทบาทไว้ ดังนี้

๑) ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's role theory) ได้กล่าวว่าตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

๒) ทฤษฎีบทบาทของแนดล (Nadel's role theory) ได้กล่าวว่า บทบาทคือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครู ต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้และ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภาโดยกำหนดไว้เป็นสมการได้ดังนี้

P	=	f (a,b,c...) ถ้ากำหนดให้
P	คือ	บทบาท
a	คือ	ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท
b	คือ	ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดมิได้
c	คือ	ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายไว้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วน อย่างน้อย ๓ ส่วน ขึ้นไปจนถึง n ส่วน

๓) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's role theory) ได้กล่าวว่าบุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตลอดกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครูสอน ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

๔) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's role theory) กล่าวว่าไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

๕) ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton's role theory) ได้กล่าวว่าไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

๖) ทฤษฎีบทบาทของกูด (Good's role theory) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลง นั้น ๆ

๗) ทฤษฎีบทบาทของกัสคิน (Guskin's role theory) ได้กล่าวว่าไว้ว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเองและทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง^{๒๐}

เดโซ สวานานนท์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทซึ่งมีสาระสำคัญว่าบทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

- ๑) รู้สถานภาพของตนในสังคม
- ๒) คำนึงถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตน
- ๓) คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
- ๔) ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง^{๒๑}

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท โดยสรุปความมาจากแนวคิดของ Cohen ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติ หมายถึง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริง ตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงของบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้นอาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

- ๑) บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สิ่งที่ต้องการ
- ๒) ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
- ๓) บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๒}

^{๒๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **จิตวิทยาสังคม**. (กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๒๑} เดโซ สวานานนท์, อ้างใน สุพร จุลทอง, “**บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช**”, ศึกษาศตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐).

บลูมและเซลส์นิก ได้กล่าวถึงบทบาทว่าประกอบลักษณะต่าง ๆ ๓ ประการคือ

๑) บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนด (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมไว้

๒) บทบาทหน้าที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับซึ่งอาจไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติหรืออาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

๓) บทบาทที่กระทำจริง (The Performance Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง ขึ้นอยู่กับความเชื่อความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคลตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคม ในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย^{๒๓}

มีด (Mead) ได้มีทัศนะเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทไว้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีย่อยของ ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกชน (Individual) ผลของตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์ ก็คือบทบาทนั่นเอง ทฤษฎีบทบาทมองสังคมมนุษย์เป็นโครงข่าย (Network) ของตำแหน่งทางสังคม (Positions) หรือสถานภาพ (Status) โดยมีปัจเจกชนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งนี้ ไม่ว่าตำแหน่งแต่ละตำแหน่งหรือกลุ่มสังคมอันประกอบไปด้วยตำแหน่งทางสังคมจำนวนหนึ่ง ล้วนแต่จะมีความคาดหวังจากสังคม เป็นกรอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งแสดง หรืออาจกล่าวอีกทฤษฎีหนึ่งว่า สังคมมนุษย์ก็คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนก็คือตัวแสดง ที่มีบทบาทแนบชิดสำหรับแสดง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ในสังคมต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคมพร้อมปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ที่ต้องสมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others)^{๒๔}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติของบุคคลแต่ละคน โดยมีตัวกำหนดบทบาทคือหน้าที่ ตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล ถ้าตำแหน่งหรือสภาพการณ์เปลี่ยนไปบทบาทก็อาจจะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

^{๒๒} นงเยาว์ ปิฎกักรัตน์, อ่างในสุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, ศิปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐).

^{๒๓} Bloom, L., & Schzrnick, P., **Sociology**, (New York: Harper & Row, 1976), p. 36.

^{๒๔} Mead, G.H., **Sociology: Themes and Perspectives**, 3rd ed, (London: Unwin Hyman Limited, 1990), p. 789.

ธณจรัส พูนสิทธิ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหารหมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้น อันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๒๕}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๖}

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหารคือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๗}

เสนาะ ติเยาว์ ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ความหมายนี้เป็นการระบุว่าผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตัวเองแต่ ทำงานโดยการสั่งให้คนอื่นทำ และการบริหารคือ กิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความหมายนี้ การบริหารได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์กร การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุประสงค์ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^{๒๘}

นอกจากนี้นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาก็ยังให้ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๒๙}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่าง ๆ ที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ

^{๒๕} ธณจรัส พูนสิทธิ์, *การจัดองค์กรและการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๒๖} สมคิด บางโม, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๒๗} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, *เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา*, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๒๘} เสนาะ ติเยาว์ ศ., *หลักการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๒๙} พุทธทาสภิกขุ, *การบริหารธุรกิจแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป), หน้า ๙-๑๒.

แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๓๐}

พระพยอม กลฺยาโณ กล่าวว่า การบริหารต้องใช้หลักธรรม ผู้บริหารต้องถือศีลธรรม อยู่ในหัวใจ มีความรู้ มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์ รู้จักละที่ส่วนบุคคล แล้วไปเพิ่มแก่ส่วนรวมและสังคม ให้เกิดประโยชน์สุข^{๓๑}

ปิยโสภณ (นามแฝง) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษานำการปกครอง^{๓๒}

สรุปได้ว่า จากความหมายของการบริหารดังกล่าวที่นักวิชาการได้ให้ไว้แสดงให้เห็นว่า การบริหารมีลักษณะที่สำคัญคือ การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพนั้นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการบริหารทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนต้องมีการที่จะร่วมมือกัน ทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่อง และใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างสูงสุด ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่บุคคลและองค์กรตั้งไว้

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นการวางแผนงานล่วงหน้า ให้งานนั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ดังนี้

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์กร ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิต ต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน

^{๓๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒-๓.

^{๓๑} พระพยอม กลฺยาโณ, *การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ*, หน้า ๒๖-๒๘.

^{๓๒} ปิยโสภณ (นามแฝง), *ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครองก่อสร้าง*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑-๑๐.

(Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบการทำงาน ร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๓๓}

เสนอ เตียววี่ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ

๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำงานให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอ แต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

^{๓๓} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคือมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น^{๓๔}

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหาร ว่า เป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้น บางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขึ้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๓๕}

จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^{๓๖}

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กร

^{๓๔} เสนาะ ตีแยว, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

^{๓๕} ทองหล่อ เดชไทย, **หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๓๖} จันทราณี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

ที่มีประสิทธิภาพได้และในขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๓๗}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น การบริหารจะได้ผลหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ นอกจากนั้นก็ต้องครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงานและงบประมาณ

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารไว้ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ Frederick W Taylor บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหาร ที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จรวดเร็วไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนั้นมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงาน คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคน จะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น^{๓๘}

กูลิค (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

^{๓๗} ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๗-๔๘.

๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒) การจัดหน่วยงาน (O=Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔) การอำนวยการ (D=Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการ ในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไป และในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕) การประสานงาน (C=Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากร ในการปฏิบัติงานตามส่วนต่าง ๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการ ต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗) งบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๓๙}

ปกรณ ศรีตอนไผ่ ได้สรุปทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการหลายท่านไว้ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้ บางท่านก็เรียกว่า ทฤษฎีองค์การแบบราชการ เป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเสียและขยัน การที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือ หน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์ กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตัวบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งและมีการเลือกบุคคล เข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิด ทฤษฎีองค์การแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

(๑) หลักกฎหมายและเหตุผล

(๒) หลักสายการบังคับบัญชา

(๓) หลักระบบคุณธรรม

^{๓๙} Luther Gulick and Lyndall Urwick, Papers on the Science of Administration, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 37-38.

- (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

๒) ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน และกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor (๑๙๑๑) มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุง เพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน และสังเกตการณ์ปฏิบัติอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว สำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้เวลาน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด วิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดของ Taylor ฯลฯ^{๔๐}

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการ เรียกว่า กระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งกล่าวได้ว่า มี ๕ ประการสำคัญ ดังนี้

๑) การวางแผน (Planning) คือ การศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานต่างๆ

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำ บังคับบัญชาให้พนักงานทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

๔) การประสานงาน (Coordination) คือ การดูแลควบคุมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ทำงานสามารถได้โดยสะดวกเต็มความสามารถ

๕) การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมให้งานดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้ ตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

หลักในกระบวนการบริหารจัดการนี้ ควรมีความยืดหยุ่นและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับนักบริหารทุกระดับในองค์การ เรียกว่า หลักการจัดการสากล ๑๔ ข้อ (Fayol's 14 Principle of Management) ดังนี้^{๔๑}

^{๔๐} ปกรณ์ ศรีดอนไพร, “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓).

^{๔๑} Henri Fayol, *General and industrial management*, (London: Pittman & Sons, 1964), pp. 39-40.

๑) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of Work) โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialization) ของแต่ละคน

๒) หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) โดยให้สอดคล้องกับระดับความรับผิดชอบตามตำแหน่งงานนั้นๆ

๓) หลักระเบียบวินัย (Discipline) พนักงานทุกคนต้องยอมรับและเชื่อฟังในกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับที่องค์กรกำหนดขึ้น

๔) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ในการทำงานผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนจะต้องรับฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น

๕) หลักทิศทางการทำงานอย่างเดียวกัน (Unity of Direction) ในการทำงานทุกกลุ่มหรือทุกหน่วยงานในองค์กรควรดำเนินการภายใต้แผนงานและทิศทางในการทำงานที่ชัดเจนอย่างเดียวกัน

๖) หลักผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นรองผลประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interests the General Interest) ในการทำงานผลประโยชน์ขององค์กรต้องมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัวโดยคำนึงถึงความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ

๗) หลักการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานที่เป็นธรรม (Remuneration) พนักงานต้องได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมเหมาะสมกับสภาพค่าครองชีพและความพอใจสูงสุดของทั้งฝ่ายคนงานและฝ่ายนายจ้าง

๘) หลักการรวมอำนาจ (Centralization) หมายถึง การให้มีความรับผิดชอบและการควบคุมอยู่ที่ส่วนกลาง และให้มีการกระจายอำนาจหน้าที่เหมาะสมสอดคล้องและพอเหมาะกับองค์กรนั้นๆ

๙) หลักสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) ควรกำหนดลำดับสายของการบังคับบัญชาแต่ละหน่วยงานในองค์กรให้ชัดเจน ลดหลั่นกันไปตามลำดับ จากระดับสูงสุดลงมาถึงระดับต่ำสุดขององค์กร ไม่คลุมเครือหรือกำกวม

๑๐) หลักของความมีระเบียบ (Order) ทุกสิ่งทุกอย่างควรมีระเบียบแบบแผนการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ที่จะต้องพิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสม

๑๑) หลักความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ผู้บริหารควรยึดหลักการจัดการบนพื้นฐานของความยุติธรรม ความมีเมตตากรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยทั่วถึงทั้งองค์กรปราศจากการลำเอียง

๑๒) หลักความมั่นคง (Stability of Tenure of Personnel) ฝ่ายบริหารควรสร้างความรู้สึกในเรื่องความมั่นคงในหน้าที่การงานและรักษาพนักงานที่มีคุณภาพไว้กับองค์กร เพื่อลดอัตราการออกจากงานให้น้อยลง

๑๓) หลักความคิดริเริ่ม (Initiative) เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขององค์กร

๑๔) หลักความสามัคคี (Esprit De Corps) ส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพนักงานด้วยการทำงานเป็นทีมและมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดเอกภาพทั้งองค์กร

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ ได้สรุป ทฤษฎีการบริหารจัดการ ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ จนถึงปัจจุบันว่า มีทั้งสิ้น ๒๕ ประการ ได้แก่^{๔๒}

๑) แขนงการตัดสินใจ (Decision) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ ถึงปัจจุบัน เป็นเทคนิคช่วยในการตัดสินใจภายใต้สภาพความเสี่ยง โดยคำนึงถึงคุณค่าและผลประโยชน์หรือขาดทุนที่คาดว่าจะได้ในแต่ละทางเลือก ทั้งนี้เป็นโมเดลที่ใช้ในภาพ โดยแสดงถึงโครงสร้างของลำดับทางการเลือกการตัดสินใจในการปฏิบัติงานและแสดงผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณี รวมทั้งความน่าจะเป็นที่เกี่ยวข้องกับในแต่ละสถานการณ์ความเป็นไปได้ในอนาคต

๒) ตารางการบริหาร (Managerial Grid) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔-๑๙๗๘ เป็นโมเดลทฤษฎีโดยมุ่งความสำคัญที่การผลิตและคน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหาร เทคนิคนี้ใช้พัฒนาองค์การ ซึ่งใช้ประเมินรูปแบบการจัดการของผู้นำโดยผ่านการใช้ตารางเป็นตัวแทนพิจารณา

๓) สิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานและสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน (Satisfiers & Dissatisfies) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ ถึงปัจจุบัน มี ๒ ปัจจัย คือ

๓.๑) ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความก้าวหน้า ความสำเร็จ การยกย่อง เป็นต้น

๓.๒) ปัจจัยสุขอนามัย เป็นปัจจัยภายนอกที่ป้องกันไม่ให้นักงานเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน การเสนอสุขอนามัย ไม่ใช่วิธีการจูงใจที่ดีที่สุด แต่เป็นการป้องกันความไม่พึงพอใจ ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมาทำงานหรือการขาดงานของพนักงาน เช่น นโยบายบริษัท การบังคับบัญชา ความมั่นคงในงาน ค่าตอบแทน สภาพการทำงาน เป็นต้น

๔) ทฤษฎี X และทฤษฎี Y (Theory X and Theory Y) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ถึงปัจจุบัน

๔.๑) ทฤษฎี X เป็นทัศนะที่มีข้อสมมติในการบริหารว่า บุคคลทั่วไปมีลักษณะไม่ชอบทำงาน ขาดความกระตือรือร้น ขาดความรับผิดชอบ ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และพอใจที่ถูกนำแทนที่จะเป็นผู้นำ

๔.๒) ทฤษฎี Y เป็นทัศนะที่มีข้อสมมติในการบริหารว่า บุคคลทั่วไปมีลักษณะเต็มใจที่จะทำงาน มีความรับผิดชอบ สามารถบังคับบัญชา ควบคุม และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ด้วยตัวเอง

๕) การระดมสมอง (Brainstorming) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ ถึงปัจจุบัน เป็นกระบวนการที่ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่กำหนดในช่วงที่มีการอภิปรายกลุ่มโดยเสรี โดยใช้เทคนิคกระตุ้นความคิดริเริ่มและจินตนาการของบุคคลให้ผู้มีส่วนร่วมเสนอแนะนวัตกรรมและความคิดเห็นอย่างเสรี

^{๔๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗-๓๐.

๖) การฝึกอบรมแบบไวต่อความรู้สึก (Training Group) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๙-๑๙๘๓ เป็นเทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาองค์การเพื่อเพิ่มทักษะด้านความคิดของผู้เข้าฝึกอบรมทางด้านพฤติกรรมของตนเอง และพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม

๗) การรวมตัวระหว่างธุรกิจ (Conglomeration) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ถึงปัจจุบัน เป็นการรวมตัวระหว่างหลายธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกัน การรวมตัวระหว่างธุรกิจนี้มีได้ ๒ กรณี คือ

๗.๑) การขยายตัวไปยังธุรกิจอื่น เป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อเพิ่มธุรกิจใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อนำไปขายในตลาดใหม่และใช้ในเทคโนโลยีใหม่ โดยผลิตภัณฑ์ใหม่จะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เดิมและตลาดเดิม

๗.๒) การขายธุรกิจโดยการควบกิจการ เป็นการรวมกิจการตั้งแต่สองกิจการ ขึ้นไปเป็นกิจการเดียวกัน โดยใช้ชื่อของกิจการที่รับโอน

๘) การบริหารจัดการโดยวัตถุประสงค์ (MBO) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๓-๑๙๖๗ เป็น ขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์โดยผู้ได้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาร่วมกันภายในช่วง ระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือเป็นขั้นตอนในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างผู้ได้บังคับบัญชาและ ผู้บังคับบัญชา เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมายนั้น

๙) การกระจายธุรกิจ (Diversification) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ถึงปัจจุบัน เป็นกลยุทธ์ระดับบริษัท ซึ่งผู้จัดการพยายามที่จะใช้ทรัพยากรขององค์การให้ดียิ่งขึ้น โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และตลาดใหม่

๑๐) ทฤษฎี Z (Theory Z) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๘๗ ถึงปัจจุบัน เป็นทฤษฎีซึ่งอธิบาย โครงสร้างงานในการบริหาร โดยใช้หลักธุรกิจของสหรัฐอเมริกาพร้อมกับญี่ปุ่น (มุ่งการตัดสินใจร่วมกัน การประเมินและการเลื่อนตำแหน่งอย่างล่าช้า และมีการเกี่ยวข้องกันในลักษณะแบบครอบครัว)

๑๑) การงบประมาณฐานศูนย์ (Zero-Base Budgeting) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ถึง ปัจจุบัน เป็นการจัดสรรทรัพยากรให้กับโครงการหรือกิจกรรม โดยถือหลักกำหนดงบประมาณโดย เริ่มต้นใหม่ เช่น โครงการใหม่ กิจกรรมใหม่ การจ้างงานใหม่ ฯลฯ ทั้งนี้เป็นเทคนิคการควบคุมซึ่ง ต้องการให้ทุกโปรแกรมการกำหนดงบประมาณของบริษัทต้องมีการสำรวจทุกปี โดยถือเกณฑ์ อัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์และต้นทุน

๑๒) การกระจายอำนาจ (Decentralization) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ ถึงปัจจุบัน เป็น ขอบเขตซึ่งมีการมอบอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจและความรับผิดชอบไปยังระดับล่างตามสายการ บังคับบัญชาขององค์การ

๑๓) วงจรคุณภาพ (Quality Circle) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ ถึงปัจจุบัน เป็นกลุ่ม ทำงานหน่วยเล็ก ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ ๔-๑๕ คน ร่วมกันศึกษาการควบคุมคุณภาพ เกี่ยวกับการ ผลิตและการปฏิบัติการอย่างมีคุณภาพ ตลอดจนระบุปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา โดยมีการ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

๑๔) ความเป็นเลิศ (Excellence) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๗๘ ถึงปัจจุบัน ซึ่งระบุความเป็นเลิศขององค์กร ๘ ประการ คือ การมุ่งการกระทำ การอยู่ใกล้ชิดกับลูกค้า การส่งเสริมความอิสระ และความเป็นเจ้าของกิจการ การเพิ่มประสิทธิภาพโดยอาศัยคน มุ่งที่ค่านิยม การดำเนินธุรกิจที่เชี่ยวชาญ การมีโครงสร้างที่เรียบง่ายและมีที่ปรึกษาน้อยลง และการเข้มงวดพร้อมผ่อนปรนในขณะเดียวกัน

๑๕) การปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ (Restructuring) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๘๔ ถึงปัจจุบัน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวิธีการปฏิบัติงานขององค์กร หรือเป็นวิธีเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในโครงสร้างองค์กร รวมทั้งลดระดับการบริหารและส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลงองค์กร การจัดหาบุคคล และการลดขนาดของปริมาณคน

๑๖) การบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจที่ลงทุนหรือการจัดการเกี่ยวกับการกระจายการลงทุน หรือกระจายความเสี่ยง (Portfolio management) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ถึงปัจจุบัน เป็นกลยุทธ์ของบริษัท ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของธุรกิจและผลิตภัณฑ์แล้วกำหนดกลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากรทางการเงินสำหรับแต่ละธุรกิจและผลิตภัณฑ์นั้น

๑๗) การบริหารจัดการโดยเดินดูรอบๆ (MBWA) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๘๘ ถึงปัจจุบัน เป็นแนวทางในการจัดการซึ่งเกี่ยวกับการไปเยี่ยมเยียนแผนกต่างๆ ขององค์กรโดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และจะสนทนากับผู้บริหารและพนักงานแบบไม่เป็นทางการอย่างใกล้ชิด หรือหมายถึงเทคนิคการติดต่อสื่อสารอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บริหารพบปะโดยตรงกับพนักงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน

๑๘) โครงสร้างองค์กรแบบเมทริกซ์ (Matrix) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๗๕ ถึงปัจจุบัน เป็นการจัดการในลักษณะแผนก แต่ขึ้นกับหน้าที่องค์การ โดยจะมีสายการบังคับบัญชา ๒ สายที่เกิดขึ้นพร้อมกัน คือ สายงานบังคับบัญชาที่เป็นงานประจำ และสายการบังคับบัญชาที่เป็นงานโครงการ

๑๙) การบริหารจัดการญี่ปุ่นแบบแคมบัง (Kamban) ใช้ในปี ๑๙๘๓ ถึงปัจจุบัน เป็นระบบย่อยของวิธีการควบคุมให้ทันเวลา หรือเป็นอีกชื่อหนึ่งของการควบคุมสินค้าคงเหลือแบบทันเวลาพอดี

๒๐) การบริหารจัดการแบบผู้ประกอบการ (Intrapreneuring) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๘๔ ถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมของผู้ประกอบการภายในองค์กร กล่าวคือ แต่ละกลุ่มจะทำบทบาทในการเป็นผู้ประกอบการภายในองค์กร

๒๑) วัฒนธรรมบริษัท (Corporate Culture) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๘๔ ถึงปัจจุบัน เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมร่วมที่มีการพัฒนาขึ้นมาภายในสังคมและชี้นำพฤติกรรมของสมาชิก หรือเป็นระบบซึ่งมีความหมายร่วมกันภายในสังคมหนึ่ง ซึ่งจะกำหนดวิธีการที่บุคคลนำมาปฏิบัติ เป็นระบบซึ่งกำหนดโดยสมาชิกที่ทำให้สังคมหนึ่งแตกต่างจากสังคมหนึ่ง

๒๒) การลดขนาดองค์กร (Downsizing) ใช้ในปี ค.ศ.๑๙๘๘ ถึงปัจจุบัน เป็นการปรับลดขนาดและขอบเขตของแรงงานลงเป็นอย่างมาก โดยพยายามค้นหาหรือกำหนดขนาดที่เหมาะสมของแรงงานให้แก่องค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร กลยุทธ์นี้จะกำหนดระดับการจ้างงาน

ขององค์การด้วยการใช้แผนการให้ออกจากงานเรียกว่า การเกษียณอายุงาน หรือแผนการปลดพนักงานออก ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงองค์การให้อยู่รอดและสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นได้

๒๔) ทีมที่บริหารด้วยตนเอง (Self-Managed Teams) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ ถึงปัจจุบัน เป็นกลุ่มงานอัตโนมัติโดยพนักงานที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้ทำงานทั้งหมดในหน่วยงานหนึ่งโดยทีมงานนั้น ทั้งนี้จะไม่มีการควบคุมจากผู้บังคับบัญชาขั้นต้น

๒๕) การบริหารจัดการคุณภาพโดยรวม (TQM) ใช้ในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ ถึงปัจจุบัน เป็นการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวม ๔ ประการ คือ

๒๕.๑) มุ่งเน้นที่ความพึงพอใจของลูกค้า

๒๕.๒) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

๒๕.๓) มีการปรับปรุงคุณภาพทุกอย่างขององค์การ

๒๕.๔) มีความถูกต้องแม่นยำในการวัด

๒๕.๕) มอบอำนาจให้แก่พนักงาน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ มีการวางแผนทาง ในการปฏิบัติงาน การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ มีการประสานงาน และมีการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒.๓.๑ แนวคิดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์

มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้ดำเนินกิจการด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนา จึงสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่างๆ ภารกิจของพระสังฆาธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของสงฆ์คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมีภารกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก ๖ ด้าน กล่าวคือ งานการปกครอง งานการศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้นๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังเป้าหมายได้^{๔๓}

^{๔๓} พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) กล่าวถึง การบริหารงานเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนามี ๖ ประการดังนี้ ๑) การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครองคณะสงฆ์) ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีต^{๔๔}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นงานที่พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่พระธรรมจึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญา และสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม

ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับ คัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้น มีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงาม^{๔๕}

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๔๖}

^{๔๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๗.

^{๔๕} พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

^{๔๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, หน้า คำนำ.

นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติกฎหมายมหาชน ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการเป็นพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ

๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคงเป็นไปตามจารีตคือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๔๗}

จากการศึกษาการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารงานคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการระดับต่างๆ มีความสำคัญมาก มีหน้าที่ในการปกครองและสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา และจะต้องบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัยและวิถีชาวพุทธตามประเพณีวัฒนธรรมไทย จะบังเกิดความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย จะรุ่งเรืองสืบไป ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานคณะสงฆ์ต่อไป

๒.๓.๒ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลาเป็นไปตามพระธรรมวินัยซึ่งถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และจากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดสงขลา มีดังนี้

ในอดีตการบริหารและการปกครองเป็นไปตามสมัยสุโขทัย อโยธยา กรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ จนถึงในปัจจุบัน มีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาล ในสมัยนั้นซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์ เห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทางคือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้าด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้คือ “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจ

^{๔๗} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎหมายมหาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

ดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการจึงสมควรปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

จากการที่กล่าวข้างต้น การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน (มหานิกาย) จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาเป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับขั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) เจ้าคณะจังหวัด ๓) เจ้าคณะอำเภอ ๔) เจ้าคณะตำบล และ ๕) เจ้าอาวาส^{๔๘}

ดังนั้นการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน มีลำดับขั้นตอนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ดังนี้ ๑) เจ้าคณะจังหวัด ๒) เจ้าคณะอำเภอ ๓) เจ้าคณะตำบล และ ๔) เจ้าอาวาส จังหวัดสงขลา มีเขตการบริหารการปกครองระดับอำเภอ ๑๖ อำเภอ ระดับตำบล ๖๓ ตำบล และระดับวัด ๓๔๓ วัด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของพระสังฆาธิการ

๒.๔.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๔๙}

พระสังฆาธิการเป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์”

^{๔๘} พระวิสุทธิกัฏฐาตา, (ประสิทธิ์ พรหมศรี) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๗.

^{๔๙} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

"พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๕๐}

ผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมี ลักษณะความเป็นผู้นำ ในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

พระธนดล นาคสุวณโน (นาคพิพัฒน์) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุ ผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการโดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษುದำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนา พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา^{๕๑}

คำว่า “พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

^{๕๐} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, หน้า ๘๔.

^{๕๑} พระธนดล นาคสุวณโน (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานพนธ์พุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๕๒}

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) ระดับเจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรตรงตาม ประเพณีปฏิบัติตนตามหลัก พระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณรมิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้

^{๕๒} สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖), หน้า ๖๕.

บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๕๓}

กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองการสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๔}

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชนทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๕๕}

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๒.๔.๓ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายธรรมนูญฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) ไว้ดังนี้^{๕๖}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายธรรมนูญฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแต่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

^{๕๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

^{๕๕} สิริวัฒน์ ศรีเครือคง, *พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ*, ในวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสนดรรชนีบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๕๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งสอนของคณะสงฆ์*, หน้า ๔๐๓.

๔. เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้

๑) การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๒๐ และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมี สมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในการแต่งตั้งคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้รองคณะภาค ซึ่งได้รับแต่งตั้งแทน อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

๓) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรม ไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วมีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติ โดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็น นักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาพเพื่อทราบ

๖) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามราษฎร์ ต้องมี คุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงใน กรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นราช สำหรับ พระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่า พระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจาก กรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับ พระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตร ที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับ จนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ หรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตพื้นที่ต้นมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๕๗}

การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือการปกครองคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองคณะสงฆ์ ความเป็นมาไม่เรียบร้อยเกิดขึ้น ในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปคล้ายกับการปกครองแบบราชาอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และถัดมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๕๘}

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก เป็นประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจ กฎหมายและพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะที่ผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความมาฆาตมาดร้ายมิได้

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๓.

^{๕๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, หน้า ๑.

โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการแต่งตั้ง

ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักการกำหนดหน่วยงาน เขตการปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบหมายงาน หรือผู้มอบหมายงาน ปฏิบัติงานคณะสงฆ์และส่วนย่อย ๆ ได้แก่ แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาราชการแทน และการวางระเบียบการปฏิบัติอื่น ๆ ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกรนั้นๆ โดยมีแบบการปกครอง คณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๕๙}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์รวมเขตการปกครองและ เจ้าคณะส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตการปกครอง ได้แก่ เขตการปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาสและภิกษุสามเณรในนิกรนั้น ๆ ในส่วนกลาง จะแยกส่วนการปกครอง เป็นนิกรเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุติ จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เรียกว่า หน มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้
- ๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ ในเขตปกครองของตน มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้^{๖๐}

- ๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- ๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
- ๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
- ๔) แก้ไขข้อขัดแย้งของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๖๐} ศนจารย์ มหาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๔.

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดเขตการปกครองออกเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล จำนวนตำบล และเขตการปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายธรรมนูญศาสนา ส่วนมาตรฐาน ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้นคือ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เมื่อมหานิกายเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้นๆ ด้วยก็ได้

พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่า พระสังฆาธิการเป็นภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มแบบรวมตำแหน่งซึ่งนอกเหนือจะตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสเป็นผู้นำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมาย และควบคุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือเขตวัด

๒.๔.๓ บทบาทอำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน)กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครอง คือ มุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญของงาน และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าวนี้^{๖๑}

พระครูมลคลศีลวงค์ และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคงเพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือ ยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิด

^{๖๑} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน), การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ คินทวิวรรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน จึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๒๒}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ การปกครองคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัย อภิกรณ์ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสังวร และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้มิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้น ไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

^{๒๒} พระครูมลคลศีลวงศ์ และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างในพระปลัดเกียรติศักดิ์ คินทวิวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

๗) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้เป็นจรรยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจรรยา

๒.๔.๔ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เอง ทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์ สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคต

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญต่อพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่นที่ความเรียบร้อยดีงามของประเทศชาติเกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน ฉะนั้น ความเรียบร้อยดีงามของพระสงฆ์ก็เกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับชั้นนั้น โดยที่ขอบข่ายของการบริหารงานนี้ หมายถึงงานทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วน ในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้นและมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์เชื่อว่ามีส่วนสำคัญยิ่ง

ในการบริหารจัดการให้องค์คณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี) เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ได้อธิบายเกี่ยวกับนโยบายคณะสงฆ์ในหัวข้อบรรยายเรื่อง “นโยบายการคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา” ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะสงฆ์และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจ ให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนาทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย ๕ ข้อ^{๖๓} คือ

- ๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- ๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- ๓) เพื่อรับทราบให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- ๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูแลงานตามที่ตั้ง
- ๕) เพื่อติดตามฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรจะกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุงระบบพระสงฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส ส่วนความหมายของคำว่า “การปกครอง” หมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติพระธรรมวินัยกฎหมายข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

^{๖๓} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี), **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปชฌาย์ในการอุปสมบทกลบสูตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี^{๖๔} คือ

๑) นิคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

๒) ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

๓) ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนคนได้ คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ

๓.๑) พระธรรมวินัยที่พระพุทธรองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

๓.๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓.๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบๆ กันมา

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า การปกครอง คือ การบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอย่างถูกต้อง ตลอดจนการพยายามสร้างรูปแบบ การปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม^{๖๕}

กรมศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๖๖}

ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่าย

^{๖๔} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖,

^{๖๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖

^{๖๖} กรมการศาสนา, วินัยบัญญัติในกรรมฐานชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔

และมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการปรับปรุงชุมชนสงฆ์ และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสี่ยงอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนื่อง ๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งสมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๖๗}

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปได้ด้วยดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา ๓๖-๓๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี^{๖๘}

แสวง อุดมศรี ได้กล่าวว่า การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการ บางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนรำคาญให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อให้เป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^{๖๙}

สรุปได้ว่า การปกครองของคณะสงฆ์นั้นเป็นหลักสำคัญมากในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ โดยคณะสงฆ์นั้นใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์หลัก และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคมเป็นเครื่องสนับสนุนรองรับการปกครองอีกระดับหนึ่ง และการบริหารปกครองคณะสงฆ์จะต้องคำนึงถึงหลักกฎหมาย ของฝ่ายบ้านเมือง ตลอดจนจารีตประเพณีวัฒนธรรมอีกด้วยประกอบกับการปกครองคณะสงฆ์จึงสมบูรณ์ ไร้ข้อกังขาสงสัยจากสาธารณชน จนเกิดเป็นระเบียบ แบบแผน แบบอย่างให้คนในสังคมได้ถือปฏิบัติเจริญรอยตามต่อไป

^{๖๗} คະນິงนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕) หน้า ๑๗.

^{๖๘} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗).

^{๖๙} แสวง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙) หน้า ๒.

๒) ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของ มหาเถรสมาคม มาตรา ๑๕ ตีร มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ของมหาเถรสมาคม ได้กำหนดไปดำเนิน การควบคุม และส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” ดังกล่าวนี

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ) ระบุไว้ว่า คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ การศาสนศึกษาได้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่ามีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ^{๗๐} คือ

- ๑) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ
- ๒) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) เพื่อให้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมศาสนา
- ๔) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา
- ๕) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- ๗) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- ๘) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
- ๙) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้าสู่สังฆมณเฑียรในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่า เรียนจบไตรเพทก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๗๑}

- ๑) คันถะธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์กิจการเรียน
- ๒) วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานะเป็นส่วนคลุมนยอดในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๗๒}

^{๗๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๗๑} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

^{๗๒} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓-๑๔.

๒.๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรม จัดสำหรับ พระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

๒.๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษา บาลีไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัย ของพระพุทธศาสนาเหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่น ๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจน ทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ขึ้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๙ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณร ทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า ”บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิมิตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๒.๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหาก พระสงฆ์สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อ การศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๒.๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบันคือมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุป จุดหมายแห่งการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ และ เศรษฐกิจแบบพหิมิติ มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา แะปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสุดมรรคของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๗๓}

^{๗๓} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น ได้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกัน ระหว่างพระเถระผู้รับผิดชอบการบริหารงานคณะสงฆ์กับพระนักศึกษารุ่นใหม่ โดยพระเถระผู้บริหารคณะสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีทัศนะกับของเก่า เห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นระบบการศึกษาอย่างที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และควรรักษาไว้ให้คงที่อยู่ออย่างเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างระบบหรือหลักสูตรและแบบเรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าเป็นความเสื่อม และเห็นว่าภิกษุสามเณรไม่ควรเล่าเรียนวิชาการสมัยใหม่ เพราะจะทำให้ลาสิกขาจำนวนมาก แต่ฝ่ายพระนักศึกษารุ่นใหม่เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมควรรักษาไว้เพียงเนื้อหาสาระคือพระธรรมวินัย แต่ควรมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในด้านระบบ หลักสูตร แบบเรียน และวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามกาลสมัยและควรมีการศึกษาวิชาการสมัยใหม่บางอย่างด้วย เพื่อช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลยิ่งขึ้น ส่วนการลาสิกขานั้นเป็นปรากฏการณ์ตาปกติของประเพณีการบวช^{๗๔}

สรุปได้ว่า การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาพระภิกษุสงฆ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา และสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นหัวใจในการรักษาพระพุทธศาสนาและเป็นพื้นฐานสำคัญในที่จะเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา เพราะคณะสงฆ์จะสามารถเผยแผ่หลักธรรมอันดีงามแห่งพระพุทธศาสนาได้ ก็ต้องศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และเผยแผ่ไป

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบการศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน เป็นการจัดการศึกษามุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๗๕}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) กล่าวถึง งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ว่า มีอยู่ ๔ ลักษณะ คือ^{๗๖}

^{๗๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วิชาการพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๖-๗.

^{๗๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือครูจริยศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

^{๗๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ), **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, หน้า ๔๘-๔๙.

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัด หรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์ และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบัน มีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนา ในวันที่ทางสถานศึกษาฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์นี้ ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมกิจกรรม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อม ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุ ยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือเลี้ยงฝึกหัดมารยาท ให้คุ้นเคยกับวัด กับพระตั้งแต่เด็ก สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมรรถนะที่เด็กจะเรียนได้ และให้รู้จักการสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

พระราชสิมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ คือการจัด การศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจาก การศาสนาศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร^{๗๗)}

ไพบุลย์ เสียงก้อง ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้^{๗๘)}

^{๗๗)} พระราชสิมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

^{๗๘)} ไพบุลย์ เสียงก้อง, “หลักการบริหารภายในวัด”, ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวัน จำกัด, ๒๖๔๗), หน้า ๑๙๓.

๑) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒) ศูนย์อบรมก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มเติมขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบงบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓) โรงเรียนราชภัฏสงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดขึ้นและให้การสนับสนุน

กรมศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๗๙}

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัย อาหาร รวมทั้งการทำงานให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์คือการให้การศึกษาสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ

^{๗๙} กรมศาสนา, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๒๘),

เรื่องการจัดตั้งสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษาโดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการจัดตั้งว่า การจัดตั้งสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้มิให้มีการบังคับด้วยประการใด ๆ ห้ามมิให้วัดกัฏฐ์เงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ห้ามมิให้นำเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งชั่วคราวหรือการจัดตั้งถาวร การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครุฝ่ายฆราวาสเพียงพอที่ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียนพระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาล ก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอนนับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกเริ่มจัดการศึกษา เป็นต้น

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือหนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์

ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๘๐}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ให้ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรงในพระรัตนตรัย นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ ตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูปออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกกนุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย” แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการคือ

^{๘๐} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

- ๑) ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
- ๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป
- ๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๘๑}

ปิ่น มุฑกันต์ การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล กล่าวได้ว่าการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระเทือนทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่า ให้คิดตรึกตรองเสียให้ดีกว่าก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เหตุผลผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผลด้วยเหตุนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรงานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้^{๘๒}

๑) งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจสังคมการปกครองและสิ่งแวดล้อมประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยายการสนทนาธรรมกถา นำฝึกปฏิบัติ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่นสาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม

๔) การเผยแผ่ทางวิทยุและโทรทัศน์

๕) วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรม

^{๘๑} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

^{๘๒} ปิ่น มุฑกันต์, **มุขสวาท**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

๖) งานเผยแผ่ต่างประเทศ งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและ
เป็นงานที่มีรากฐานแห่งความมั่นคง

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ ได้จำแนกกลยุทธ์ในการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์
ในปัจจุบัน ไว้ดังนี้^{๘๓}

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟัง
สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะย่นและผู้พูด
จะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจง หรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง
ให้ผู้อื่นเข้าใจ

๔) สนทนาธรรม คือ การพูดจาหารือในหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ในกรแก้ปัญหาชีวิต
โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมณกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนา
เพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ
การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจ
จำหน่ายแจกจ่ายไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม
ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน และการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะ
จะต้องเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม
ประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน
หรือการเผยแผ่นั้นเอง ดังนั้น พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องมีความรู้ความสามารถ
และเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพระพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๕) ด้านการสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการปฏิสังขรณ์ทางศาสนา^{๘๔} สำหรับ
สาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง^{๘๕}

^{๘๓} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด*, (กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๘๔} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, หน้า ๑, ๑๗๔.

- ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
- ๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง
- ๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
- ๔) การศาสนสมบัติของวัด

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอานวยประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยที่การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปบายะ) ๔ อย่าง คือ

- ๑) อาวาสสัปบายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ
- ๒) อาหารสัปบายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
- ๓) บุคคลสัปบายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานของแต่ละบุคคลไม่ให้ปนกัน
- ๔) ธรรมสัปบายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ) กล่าวว่า การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะของงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุ่เดิมหรือที่เพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การควบคุมดูแลวัดนั้นเจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำให้การสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้^{๘๖}

- ๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
- ๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างความแบบแปลน

^{๘๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), เอกสารประกอบกรบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

๓) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุ ให้เป็นทรงไทยหรือรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสำคัญ

๔) การควบคุมการเงินและการบัญชี ราบรับ-รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕) ควบคุมดูแลเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๑) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

พระราชสีมาภรณ์ (โอวาส นิรุตติเมธี) ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ การระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นหลัก ถื่องานอื่น เป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ^{๘๗}

๑) ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒) สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑) แนวแน่แก้ไขในสิ่งผิด

๒.๒) เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกต้องให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓) ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น

มาณพ พลไพรินทร์ กล่าวว่างานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษา และจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่น ๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการ ดูแลรักษาและจัดการวัดว่าการสาธารณูปการ^{๘๘}

สรุปว่า การสาธารณูปการ เป็นการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์พระสังฆาธิการทุกระดับต้องมองเห็นความสำคัญ การจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและ วิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการ

^{๘๗} พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๘๘} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

งานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สง่าร่มรื่นเป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทำนุบำรุงศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ ในการบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการดูแลอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นอนุสรณ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ แก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุน จุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นงานก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักร้อน งานนี้จะมี อดบ. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดบริการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธา ก็จะทำบุญส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในและนอกวัดภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบายภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้ย៉ำนิ่งดูดย^{๘๙}

กรมการศาสนา ได้เสนอรายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้^{๙๐}

- ๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็กจากครอบครัวที่ยากจน
- ๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน
- ๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร

^{๘๙} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕

^{๙๐} กรมการศาสนา, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔.

หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ท้าวราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่ กรมการศาสนา ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน ในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝัง ให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ ได้แก่

๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาคม เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศล งานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัย เครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย

งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัด และพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาสพระภิกษุ เป็นผู้นำ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชน ด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุน ทุนการศึกษาแก่นักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๙๑}

กรมการศาสนา ได้สรุปว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการช่วยเหลือ สังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชา

^{๙๑} ไพบุลย์ เสียงก้อง, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

พระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่ เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๙๒}

สรุปได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุ ในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การให้สถานที่เป็นที่ประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นอกจาก จะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้วยังเป็นการสร้าง ความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

๒.๕ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา มีวัดที่เป็นมณิกายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๙ จำนวน ๓๔๓ วัด เป็นวัดพระอารามหลวง ๔ วัด วัดราษฎร์ ๓๓๙ วัด มีเจ้าอาวาสจำนวน ๓๒๐ รูป โดยแบ่งเขต การปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ ๑๖ อำเภอ ดังนี้^{๙๓} (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก)

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอนำเสนอโดยประมวลไปตามลำดับดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ผู้วิจัยขอประมวลเนื้อหา โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่ พุทธธรรม ของพระวิสุทธาธิปัตย์” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตย์ ท่านได้เผยแผ่ผ่าน บทบาทภาระงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ ได้แก่ บทบาทการปกครอง บทบาทการศาสนศึกษา บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม บทบาทการสาธารณูปการ และบทบาท สาธารณสงเคราะห์ โดยมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ดำเนินตามพุทธวิธีการสื่อสาร วิธีการเผยแผ่ของสาวกและมีการนำหลักการสื่อสาร ตามหลักนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา กล้าหาญ เลื่อมใส เราใจอยากฟัง อยากประพฤติปฏิบัติตาม

^{๙๒} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, หน้า ๗.

^{๙๓} คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา. เจ้าอาวาส. [ออนไลน์]. [๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๔].

เพื่อควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเข้าถึงมหาชน หรือกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รูปแบบการสื่อสารบุคคล รูปแบบการสื่อสารมวลชน และรูปแบบการสื่อสารเฉพาะกิจ การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี จึงประสบผลสำเร็จอย่างสูงยิ่งเพราะความโดดเด่นในด้านการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการชี้ให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น ยิ่งกว่านั้น รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านก็มีความหลากหลายทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของนักเผยแผ่ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งยวดต่อพระพุทธศาสนาสืบไป^{๔๔}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิกอบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศบรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง^{๔๕}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะทางการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่เป็นสมณเพศสังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถือธุดงค์วัตรเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้านคือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๔๖}

^{๔๔} พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิริโธ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๔๕} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิกอบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗).

^{๔๖} พระมหาบุญมี อธิปัญญา, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาส ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับน้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และ ยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมช่วยแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้^{๙๗}

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้าน การสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศึกษา^{๙๘}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการ สรุปได้ว่า บทบาทพระสังฆาธิการที่สำคัญที่สุดคือ ระดับวัดหรือระดับเจ้าอาวาสแล้วไล่เรียงความสำคัญขึ้นมาระดับเบื้องต้นตามลำดับ และบทบาทพระสังฆาธิการในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพวัด คุณภาพคณะสงฆ์ และคุณภาพพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวเนื่องกับภารกิจ ๖ ประการคือการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นงานหลักของคณะสงฆ์นั่นเอง

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

จากการศึกษาทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ปรากฏว่ามีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหาร ไว้หลายท่านดังนี้

พระณัฐพล ฐิติธมโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัด โดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

^{๙๗} พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี), “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๙๘} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๓).

เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ยคือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษา และวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรี ที่มีอายุวุฒิการศึกษา วุฒิกศศึกษานักรธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๙๙}

พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพัสกุล ได้ศึกษาเรื่อง “บริหารวัดในทศวรรษหน้า” จากการศึกษาพบว่า ๑) วัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัด ให้สะอาด ร่มรื่น ให้เป็นแหล่งเรียนรู้คุณธรรม จัดระเบียบการบริหาร การเงินและกิจการภายในวัด รวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาสมีวิสัยทัศน์ ๒) โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบของคณะกรรมการ และการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ๓) ภารกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุสามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรพัฒนาภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลน โดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการจัดอบายมุข^{๑๐๐}

อารยา กอบความดี ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัดแต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักธรรมวินัยนำหน้า ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาด้านการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน ผลการวิจัยการบริหารวัดสามพรานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ทุกมิติของการบริหารกิจการของ วัดสามพรานสามารถกำหนดเทคนิค

^{๙๙} พระณัฐพล ฐิตินโม (ปราปพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๑๐๐} พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพัสกุล, “รูปแบบบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

สาระสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนินการ ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัด ด้านชุมชน ด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด ๒) การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล ๓) ออกแบบประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ ๔) การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารจัดการด้วยคู่มือธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหาร และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน^{๑๐๑}

ทศพร ภูพวก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓” จากการศึกษาพบว่า ๑) สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๒) ปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อย รายด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ๓) เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ ๔) เปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๒}

บุญช่วย จันทร์เหาะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสและระดับการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมมี ๒ ด้าน คือ ด้านกระบวนการวินิจฉัยสั่งการและด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน^{๑๐๓}

^{๑๐๑} อารยา กอบความดี, “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม”, บัณฑิตวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๐๒} ทศพร ภูพวก, “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓”, การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

^{๑๐๓} บุญช่วย จันทร์เหาะ, “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔).

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการบริหาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการบริหรนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งของทุกๆ องค์กร โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์ไทย ควรศึกษาเรียนรู้ และนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรของตน และหลักการบริหาร องค์กรคณะสงฆ์จะต้องมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนากำกับควบคู่กันไป โดยเฉพาะหลักธรรมมาภิบาล และหลักพรหมวิหารธรรม เป็นต้น อันจะเป็นการบริหารที่สมบูรณ์

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปรากฏว่ามีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไว้หลายท่านดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พศวิทย์ (ธีรปญโญ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่าการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรที่จะกำหนดเป็นตารางการทำวัตร วั้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ได้ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๐๔}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” จากผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษา จะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ ผู้บริหารศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกภาระจัดการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลังอันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามากคือ การศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู นักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษา พระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้คณะสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้^{๑๐๕}

พระมหาชวลิต ขาดเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันสถานภาพอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุ

^{๑๐๔} พระครูสังฆรักษ์พศวิทย์ (ธีรปญโญ), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๐๕} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘)

สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๖}

พระมหามณเฑียร วรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา” ผลวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ สำหรับด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๗}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์พบว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๘}

พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา” จากการศึกษาพบว่า ๑) เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ๒) เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมและ

^{๑๐๖} พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๗} พระมหามณเฑียร วรธมโม, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๘} พระธนดล นาคสุวณโน (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่เป็นสัญญาบัตร มีค่าเฉลี่ยระดับพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่ไม่เป็นสัญญาบัตร ๓) เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพรรษาต่างกัน มีพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษามาก ปานกลาง และน้อย มีค่าเฉลี่ยระดับพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน ๔) เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา ที่อยู่วัดประเภทต่างกัน มีพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทพัทธสีมา มีค่าเฉลี่ยระดับพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทสำนักสงฆ์ และ ๕) เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดขนาดต่างกัน มีพุทธกรรมการบริหารวัด ตามหลักปฏิรูปเทศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่วัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยระดับพุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน^{๑๐๙}

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ (วัลลภ สันทนะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับเกณฑ์ดีและสามารถสนองงานคณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการอบรมความรู้ด้านศีลธรรม โดยวิธีการต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวกนั้น ส่วนใหญ่มีระดับพรรษายังไม่มาก และมีความรู้ด้านการศึกษาระดับสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และมีความรับรู้และพัฒนาการในเชิงการปฏิบัติด้านการเข้าอบรมความรู้ด้านศีลธรรมด้านต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในอนาคตเพื่อรองรับกับกิจการงานคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ระดับผู้บริหารควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นกำลังใจในการพัฒนาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต่อไป^{๑๑๐}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น ผู้บริหารที่สำคัญคือ พระสังฆาธิการในระดับต่างๆ เป็นลำดับชั้นในงานบริหาร

^{๑๐๙} พัทธมนภัสร์ บุญเทียน, “พุทธกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๗).

^{๑๑๐} พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ (วัลลภ สันทนะ), “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารอบรมความรู้พระสงฆ์ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐).

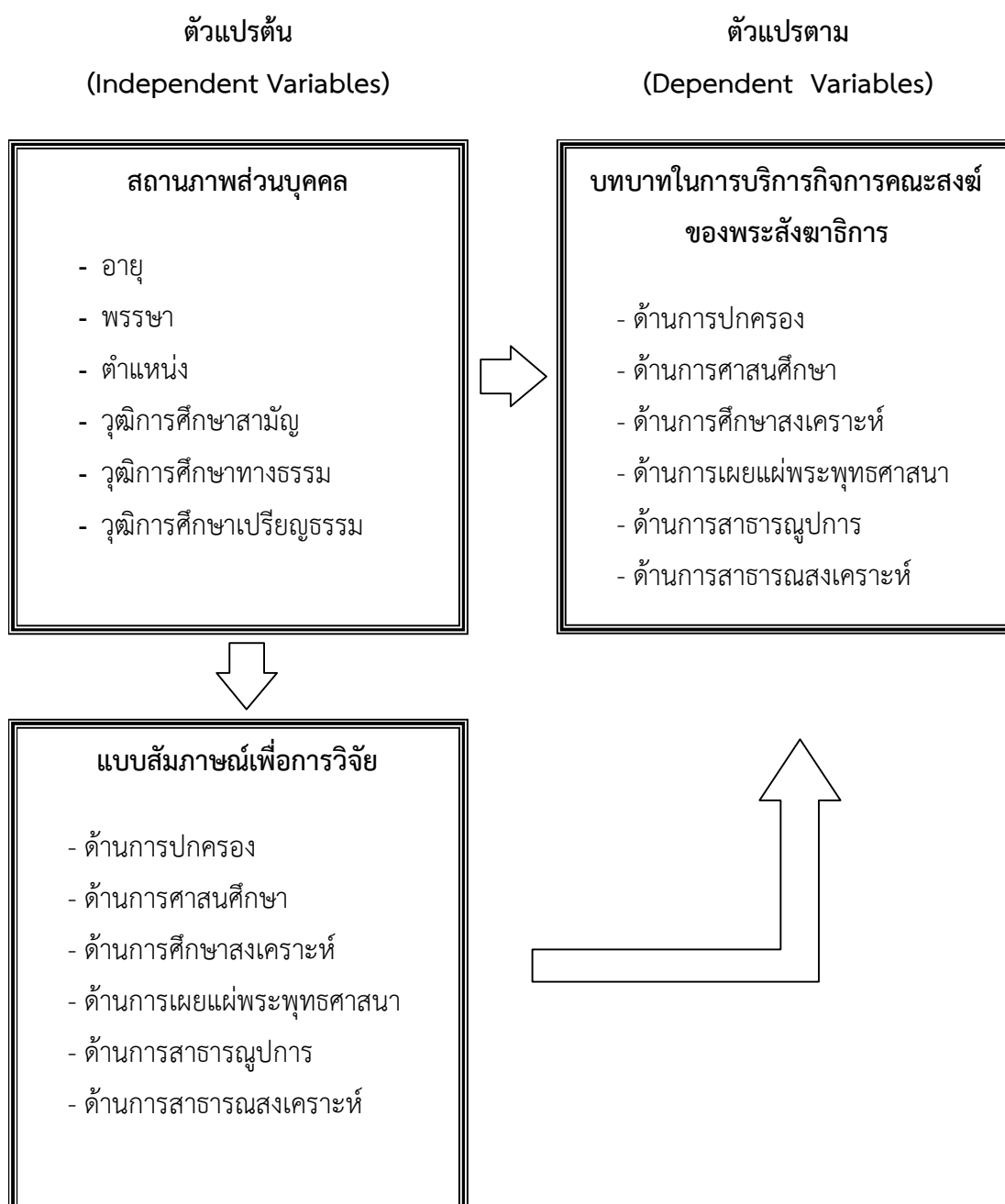
และปฏิบัติงานนั้นพระสังฆาธิการในทุกระดับต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการงานคณะสงฆ์และประสานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบ มีความเคารพให้เกียรติกัน มีความสมัครสมานสามัคคีแก่กัน มีการจงใจ และให้ขวัญกำลังใจ ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ภายใต้พระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติและ ประเพณีวัฒนธรรมอันถูกต้องดีงาม กิจการงานคณะสงฆ์ย่อมบังเกิดความเจริญรุ่งเรือง สร้างความมั่นคงยั่งยืน ให้เกิดแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือบทบาทในการบริการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จำนวน ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา”
เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา จำนวน ๓๔๓ รูป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน
๑๘๕ รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) โดยประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง
ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้
ร้อยละ ๕ โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

๑. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรโดยคำนวณจากสูตรกำหนด
ขนาดตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 e คือ เปอร์เซนต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ } n &= 343 \\ e &= 0.05 \end{aligned}$$

$$\text{ดังนั้น } n = \frac{343}{1 + 343(.05)^2} = 185$$

จากการใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Toro Yamane)
 ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๕ รูป

๒. แบ่งประชากรออกตามอำเภอทั้งหมด ๑๖ อำเภอ ดังนี้

๒.๑	อำเภอเมืองสงขลา	จำนวน	๒๘	รูป
๒.๒	อำเภอสิงหนคร	จำนวน	๓๙	รูป
๒.๓	อำเภอสทิงพระ	จำนวน	๓๔	รูป
๒.๔	อำเภอรโนด	จำนวน	๓๙	รูป
๒.๕	อำเภอกระแสสินธุ์	จำนวน	๑๓	รูป
๒.๖	อำเภอหาดใหญ่	จำนวน	๔๑	รูป
๒.๗	อำเภอบางกล่ำ	จำนวน	๑๓	รูป
๒.๘	อำเภอคลองหอยโข่ง	จำนวน	๙	รูป
๒.๙	อำเภอนาหม่อม	จำนวน	๙	รูป
๒.๑๐	อำเภอรัตนภูมิ	จำนวน	๒๒	รูป
๒.๑๑	อำเภอควนเนียง	จำนวน	๑๘	รูป
๒.๑๒	อำเภอสะเดา	จำนวน	๑๖	รูป
๒.๑๓	อำเภอจะนะ	จำนวน	๑๗	รูป
๒.๑๔	อำเภอนาทวี	จำนวน	๒๑	รูป
๒.๑๕	อำเภอเทพา	จำนวน	๑๓	รูป
๒.๑๖	อำเภอสะบ้าย้อย	จำนวน	๑๑	รูป

๓. คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอ จากสัดส่วนระหว่างประชากรแต่ละอำเภอกับประชากรทั้งหมดคูณกับกลุ่มตัวอย่าง ๑๘๕ รูป ได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอ ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา จำแนกตามรายอำเภอ

ชื่ออำเภอ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. อำเภอเมืองสงขลา	๒๘	๑๕
๒. อำเภอสิงหนคร	๓๙	๒๑
๓. อำเภอสทิงพระ	๓๔	๑๘
๔. อำเภอรโนด	๓๙	๒๑
๕. อำเภอกระเสสินธุ์	๑๓	๗
๖. อำเภอหาดใหญ่	๔๑	๒๒
๗. อำเภอบางกล่ำ	๑๓	๗
๘. อำเภอคลองหอยโข่ง	๙	๕
๙. อำเภอนาหม่อม	๙	๕
๑๐. อำเภอรัตภูมิ	๒๒	๑๒
๑๑. อำเภอควนเนียง	๑๘	๑๐
๑๒. อำเภอสะเดา	๑๖	๙
๑๓. อำเภอจะนะ	๑๗	๙
๑๔. อำเภอนาทวี	๒๑	๑๑
๑๕. อำเภอเทพา	๑๓	๗
๑๖. อำเภอสะบ้าย้อย	๑๑	๖
รวม	๓๔๓	๑๘๕

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนไปยังเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลา โดยส่งสำเนาหนังสือขออนุญาตไปก่อน แล้วจึงตกลงนัดวันเวลา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปแจกให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๘๕ รูป เพื่อตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๘๕ ชุด

๓. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา โดยมีวิธีการสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๔.๑ การสร้างแบบสอบถาม

๑) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ แล้วนำมาเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๒) สร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ ๑ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา ๖ ด้าน ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็นดังนี้

- ๑) ด้านการปกครอง มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ
- ๒) ด้านการศาสนศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
- ๕) ด้านการสาธารณูปการ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
- ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๖ ข้อ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับบทบาทมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับบทบาทมาก
- ๓ หมายถึง ระดับบทบาทปานกลาง
- ๒ หมายถึง ระดับบทบาทน้อย
- ๑ หมายถึง ระดับบทบาทน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้^{๑๑๑}

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายความว่า	ระดับบทบาทมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายความว่า	ระดับบทบาทมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายความว่า	ระดับบทบาทปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายความว่า	ระดับบทบาทน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายความว่า	ระดับบทบาทน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในบทบาทการบริหารคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) แบ่งเป็น ๖ ด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านการปกครอง
- ๒) ด้านการศาสนศึกษา
- ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) ด้านการสาธารณูปการ
- ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

๓.๔.๒ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

๑) หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

- ๑) พระมหาดัตตชัย ขยัญณมณี อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
- ๒) พระมหากังวาล ธีรธมโม อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
- ๓) ผศ.ดร.ภัทรพล ไยเย็น อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๔) ดร.วิรัช กลิ่นสุบรรณ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
- ๕) ดร.วันชัย สุขตาม อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

^{๑๑๑} ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๒) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนน หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๕๒๕

๓.๔.๓ นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข

นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวข้างต้นมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔.๔ แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๕ รูป ดังนี้

๑) พระครูโสภณคุณาทร	เจ้าอาวาสวัดคลองเปล ต.คองหงส์ อ.หาดใหญ่
๒) พระครูศรีคณาภิรักษ์	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง ต.ระโนด อ.ระโนด
๓) พระมหามันัส คุณธมโม	เจ้าอาวาสวัดเอก ต.เชิงแส อ.กระแสดินธุ์
๔) พระครูวิจิตรสาธุรส	เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่ ต.เกาะใหญ่ อ.กระแสดินธุ์
๕) พระครูบุญญาพิศาล	เจ้าอาวาสวัดพะโคะ ต.ชุมพล อ.สทิงพระ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้

- ๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- ๒) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามประชากรใช้สถิติการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- ๓) การเปรียบเทียบหาการวิเคราะห์องค์ประกอบของพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)
- ๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๘๕ รูป ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ออกมาเป็น ๕ ส่วนดังนี้

- ๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
- ๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล
- ๔.๔ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
- ๔.๕ สรุปผลสัมฤทธิ์ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
- ๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาปริญญาธรรม และ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๑๘๕)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. อายุ		
๓๑-๔๐ ปี	๒๖	๑๔.๑๐
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๒๒.๒๐
๕๑-๖๐ ปี	๓๓	๑๗.๘๐
๖๑ ปี ขึ้นไป	๘๕	๔๕.๙๐
๒. พรรษา		
๖-๑๐ พรรษา	๑๔	๗.๖๐
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๒	๑๑.๙๐
๑๖-๒๐ พรรษา	๒๕	๑๓.๕๐
๒๑ พรรษา ขึ้นไป	๑๒๔	๖๗.๐๐
๓. วุฒิทางการศึกษายสามัญ		
ประถมศึกษา	๔๘	๒๕.๙๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๗	๙.๒๐
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๑๖	๘.๖๐
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๘	๔.๓๐
ปริญญาตรี	๖๗	๓๖.๒๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๙	๑๕.๗๐
๔. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม		
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔	๒.๒๐
นักธรรมชั้นตรี	๒	๑.๑
นักธรรมชั้นโท	๑๑	๕.๙๐
นักธรรมชั้นเอก	๑๖๘	๙๐.๘๐

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๕. วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม		
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๑๑๖	๖๒.๗
ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๓	๒๖	๑๔.๑
ป.ธ.๔-๖	๒๖	๑๔.๑
ป.ธ.๗- ๙	๑๗	๙.๒๐
๖. ตำแหน่งพระสงฆ์		
เจ้าคณะอำเภอ	๑๔	๗.๖๐
เจ้าคณะตำบล	๓๕	๑๘.๙๐
เจ้าอาวาส	๑๓๖	๗๓.๕

จากตารางที่ ๒ พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙๐ มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๑๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐๐ มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๐ มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรม นักระชั้นเอก จำนวน ๑๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗ และมีตำแหน่งพระสงฆ์ เจ้าอาวาส จำนวน ๑๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕

๔.๒ การวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม และรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓ ดังนี้

ตารางที่ ๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม

(n = ๑๘๕)

ลำดับ	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การ แปลผล
๑	ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๑.๘๘	.๖๓๒	น้อย
๒	ด้านการศาสนศึกษา	๒.๘๐	๑.๑๙๐	ปานกลาง
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๙๖	.๗๖๑	ปานกลาง
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๔๐	.๘๒๕	น้อย
๕	ด้านการสาธารณูปการ	๑.๗๖	.๗๗๓	น้อย
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๐๐	.๖๕๘	น้อย
ภาพรวม		๒.๓๐	.๕๘๓	น้อย

จากตารางที่ ๓ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๐

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลือ
อยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านการปกครองคณะสงฆ์	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การ แปลผล
๑	ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัยและมีระเบียบ แบบแผนเหมาะสมต้งามบริการกิจการวัด	๑.๗๕	.๗๓๙	น้อย
๒	บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถาน ที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา	๑.๗๕	.๗๖๓	น้อย
๓	ให้การศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัย อยู่ในวัด ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็น หมู่คณะเหมาะสมสงบสุขดีงาม	๑.๙๒	.๘๑๑	น้อย
๔	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน ให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑.๙๙	.๗๗๓	น้อย
๕	ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือนิคหกรรมตามพระธรรม วินัย	๑.๘๔	.๘๖๗	น้อย
๖	มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการ ปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย	๑.๙๙	.๙๐๙	น้อย
๗	จัดอบรมพระภิกษุและสามเณรให้มีความรู้ ความเข้าใจในศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติ เกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนาหรือเป็นแบบอย่างที่ดี	๑.๙๗	.๘๓๗	น้อย
รวม		๑.๘๘	.๖๓๒	น้อย

จากตารางที่ ๔ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๘๘

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านการศาสนศึกษา	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ส่งเสริมพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลี และธรรมศึกษา	๒.๗๕	๑.๔๓๔	ปานกลาง
๒	ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมบาลี และธรรมศึกษา	๒.๘๑	๑.๔๕๘	ปานกลาง
๓	ส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรม และบาลีก่อนสอบ	๒.๙๐	๑.๔๐๓	ปานกลาง
๔	ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ	๒.๖๓	๑.๓๓๘	ปานกลาง
๕	จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระภิกษุและสามเณร ได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	๒.๙๕	๑.๕๘๔	ปานกลาง
รวม		๒.๘๐	๑.๑๙๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๕ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุก ระดับชั้น	๑.๖๕	.๙๔๔	น้อย
๒	จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์ เด็กเยาวชน	๓.๘๙	๑.๓๙๖	มาก
๓	จัดตั้งและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่ เด็กเยาวชน	๓.๖๕	๑.๔๗๑	มาก
๔	จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๗๕	๑.๕๒๓	มาก
๕	ให้ความสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องจริยศึกษา และอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๑.๘๙	๑.๐๖๓	น้อย
รวม		๒.๙๖	.๗๖๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๖ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๖

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ข้อที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่
เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น และ ให้ความสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องจริยศึกษาและ
อุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ	๑.๖๙	.๗๙๒	น้อย
๒	จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	๒.๒๙	๑.๐๓๒	น้อย
๓	ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา อบรมบุคลากร พระภิกษุสามเณร ให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ	๒.๗๔	๑.๒๔๒	ปานกลาง
๔	จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน	๒.๘๙	๑.๑๓๔	ปานกลาง
รวม		๒.๔๐	.๘๒๕	น้อย

จากตารางที่ ๗ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๐

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านสาธารณูปการ	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การ แปลผล
๑	วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้าง อาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน	๑.๗๙	.๘๑๕	น้อย
๒	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัด ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๑.๗๗	.๘๒๔	น้อย
๓	ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๑.๖๕	.๘๗๒	น้อย
๔	ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ	๑.๘๖	๑.๑๗๑	น้อย
รวม		๑.๗๖	.๗๗๓	น้อย

จากตารางที่ ๘ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๗๖

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสงเคราะห์

(n = ๑๘๕)

ข้อ	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน	๒.๘๐	๑.๓๑๔	ปานกลาง
๒	ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อน ตามหลักพุทธศาสนา	๑.๗๓	.๙๑๖	น้อย
๓	ดูแล และปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๑.๗๕	.๘๑๘	น้อย
๔	อำนวยความสะดวกแก่ พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ	๑.๗๐	.๙๐๖	น้อย
๕	สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน	๑.๗๙	๑.๐๓๓	น้อย
๖	รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	๒.๒๕	.๙๕๗	น้อย
รวม		๒.๐๐	.๖๕๘	น้อย

จากตารางที่ ๙ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๐

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ตามสมมติฐานที่ ๑-๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจกรรมสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน
ตารางที่ ๑๐ การเปรียบเทียบพระสงฆ์ทางการเมืองการปกครองสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ
 (n = ๑๘๕)

บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	อายุ								F	Sig.
	๓๑-๔๐ ปี (๒๖ รูป)		๔๑-๕๐ ปี (๔๑ รูป)		๕๑-๖๐ ปี (๓๓ รูป)					
							๖๑ ปีขึ้นไป (๘๕ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑	ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๒.๑๔	.๗๔๖	๒.๐๒	.๖๔๒	๑.๗๔	.๕๗๘	๓.๒๘๘	.๐๒๒*	
๒	ด้านการศึกษา	๒.๕๘	๑.๐๔๖	๒.๖๖	๑.๐๔๕	๒.๖๖	๑.๑๓๑	๑.๔๒๑	.๒๓๘	
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๘๐	.๘๗๒	๒.๙๗	.๗๓๔	๒.๙๓	.๖๘๖	.๖๐๔	.๖๑๓	
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๔๐	.๙๕๙	๒.๕๖	.๘๒๖	๒.๒๒	.๗๙๘	๑.๐๐๘	.๓๙๐	
๕	ด้านสาธารณูปการ	๒.๒๙	.๘๘๓	๑.๘๖	.๗๔๓	๑.๕๖	.๖๕๕	๖.๓๔๕	.๐๐๐**	
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๒๖	.๘๙๕	๒.๐๗	.๕๙๙	๑.๘๘	.๕๐๑	๒.๓๒๓	.๐๗๗	
ภาพรวม		๒.๔๑	.๗๒๔	๒.๓๕	.๕๔๑	๒.๑๖	.๕๑๙	๑.๐๓๘	.๓๗๗	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตาราง ๑๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่พบความแตกต่าง

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ และด้านสาธารณูปการ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๑-๑๒

ตารางที่ ๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามอายุ ด้านการปกครองคณะสงฆ์

(n = ๑๘๕)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๑๔	๒.๐๒	๑.๗๔	๑.๗๙
๓๑-๔๐ ปี	๒.๑๔	-	.๑๒๗	.๓๙๙*	.๓๕๐*
๔๑-๕๐ ปี	๒.๐๒	-	-	.๒๗๑	.๒๒๒
๕๑-๖๐ ปี	๑.๗๔	-	-	-	-.๐๔๙
๖๑ ปีขึ้นไป	๑.๗๙	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี และ ๖๑ ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามอายุ ด้านสาธารณูปการ

(n = ๑๘๕)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๒.๒๙	๑.๘๖	๑.๕๖	๑.๖๔
๓๑-๔๐ ปี	๒.๒๙	-	.๔๓๒**	.๗๓๗**	.๖๕๖**
๔๑-๕๐ ปี	๑.๘๖	-	-	.๓๐๕	.๒๒๔
๕๑-๖๐ ปี	๑.๕๖	-	-	-	-.๐๘๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๑.๖๔	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ ในระดับมากกว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี ๕๑-๖๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรชษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาจำแนกตามพรชษา (n = ๑๘๕.)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา		พรรษา								F	Sig.
		๖-๑๐ พรรษา (๑๔ รูป)		๑๑-๑๕ พรรษา (๒๒ รูป)		๑๖-๒๐ พรรษา (๒๕ รูป)		๒๑ พรรษา ขึ้นไป (๑๒๔ รูป)			
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑	ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๒.๑๖	.๕๗๓	๒.๐๕	.๗๘๔	๑.๙๓	.๕๐๓	๑.๘๑	.๖๒๕	๑.๙๖๑	.๑๒๑
๒	ด้านการศึกษา	๒.๖๒	.๘๙๗	๒.๘๗	.๘๒๗	๒.๘๐	๑.๒๕๘	๒.๘๑	๑.๒๖๗	.๑๒๘	.๙๔๓
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๖๔	.๘๒๓	๓.๐๙	.๖๕๒	๒.๘๘	.๗๙๕	๒.๙๙	.๗๖๓	๑.๑๘๙	.๓๑๕
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๗๓	.๙๘๒	๒.๔๔	.๗๑๙	๒.๕๒	.๙๕๙	๒.๓๓	.๗๙๒	๑.๒๕๐	.๒๙๓
๕	ด้านสาธารณูปการ	๒.๕๓	.๘๙๒	๑.๙๓	.๗๒๔	๑.๘๖	.๗๘๔	๑.๖๓	.๗๑๔	๖.๘๕๗	.๐๐๐**
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๔๖	.๗๘๔	๒.๑๖	.๗๖๑	๒.๐๓	.๖๒๑	๑.๙๑	.๖๑๐	๓.๖๔๓	.๐๑๔*
ภาพรวม		๒.๕๒	.๖๓๔	๒.๔๒	.๕๕๗	๒.๓๓	.๖๑๗	๒.๒๕	.๕๗๒	๑.๓๘๐	.๒๕๐

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตาราง ๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านสาธารณูปการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลือไม่พบความแตกต่าง

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๔-๑๕

ตารางที่ ๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามพรรษา ด้านสาธารณูปการ

(n = ๑๘๕)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๑๕ พรรษา	๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ขึ้นไป
		๒.๕๓	๑.๙๓	๑.๘๖	๑.๖๓
๖-๑๐ พรรษา	๒.๕๓	-	.๖๐๓**	.๖๗๕**	.๙๐๐**
๑๑-๑๕ พรรษา	๑.๙๓	-	-	.๐๗๑	.๒๙๖
๑๖-๒๐ พรรษา	๑.๘๖	-	-	-	.๒๒๔
๒๑ พรรษา ขึ้นไป	๑.๖๓	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณูปการในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มี พรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา ๑๖-๒๐ พรรษา และ ๒๑ พรรษา ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามพรรษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

(n = ๑๘๕)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๑๕ พรรษา	๑๖-๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ขึ้นไป
		๒.๕๓	๑.๙๓	๑.๘๖	๑.๖๓
๖-๑๐ พรรษา	๒.๕๓	-	.๒๙๗	.๔๓๐*	.๕๔๘*
๑๑-๑๕ พรรษา	๑.๙๓	-	-	.๑๓๓	.๒๕๑
๑๖-๒๐ พรรษา	๑.๘๖	-	-	-	.๑๑๘
๒๑ พรรษา ขึ้นไป	๑.๖๓	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มี พรรษา ๑๖-๒๐ พรรษา และ ๒๑ พรรษา ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๑๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

(n = ๑๘๕)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา		วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ										F	Sig.		
		ประถมศึกษา (๔๘ รูป)		มัธยมศึกษา ตอนต้น (๑๗ รูป)		มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือ เทียบเท่า (๑๖ รูป)		อนุปริญญา หรือเทียบเท่า (๘ รูป)		ปริญญาตรี (๖๗ รูป)				สูงกว่าปริญญาตรี (๒๙ รูป)	
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D			$\bar{X}$	S.D
๑	ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๑.๙๓	.๖๑๓	๒.๐๓	.๗๒๗	๑.๖๐	.๕๘๖	๑.๗๓	.๓๗๗	๒.๐๒	.๖๑๐	๑.๖๐	.๖๓๑	๒.๙๖๙	.๐๑๓*
๒	ด้านการศึกษา	๓.๒๙	๑.๒๔๗	๒.๘๒	๑.๐๕๐	๒.๗๘	๑.๑๑๓	๒.๗๒	๑.๓๓๔	๒.๘๒	๑.๙๘๘	๑.๐๒๑	.๐๐๐**		
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๓๐	.๕๘๖	๓.๐๑	.๘๖๔	๒.๘๘	.๖๗๗	๒.๙๕	.๖๕๖	๒.๘๙	.๗๗๙	๒.๘๐๓	.๐๐๒**		
๔	ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๕๑	.๗๑๗	๒.๕๗	.๙๐๐	๒.๓๒	.๘๘๘	๒.๕๖	.๗๔๑	๒.๕๑	.๗๘๔	๑.๘๔๒	.๐๐๓**		
๕	ด้านสาธารณูปการ	๑.๖๗	.๖๘๐	๑.๙๔	๑.๐๑๓	๑.๖๔	.๘๙๔	๒.๐๓	.๕๗๓	๑.๘๘	.๘๐๑	๑.๕๕๕	๑.๓๔๐	.๒๓๔	
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๒.๐๐	.๖๕๙	๒.๑๓	.๘๘๘	๑.๙๒	.๕๑๙	๒.๐๔	.๓๑๘	๒.๑๓	.๖๔๐	๑.๖๔๔	.๐๓๕*		
	ภาพรวม	๒.๔๕	.๕๒๘	๒.๔๒	.๗๐๙	๒.๑๙	.๕๖๐	๒.๓๔	.๔๐๖	๒.๓๘	.๕๒๓	๑.๘๖๖	.๐๐๐**		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านการศาสนศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนในด้านสาธารณูปการ ไม่พบความแตกต่าง

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวม ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๗-๒๒

ตารางที่ ๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ โดยภาพรวม

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๒.๔๕	๒.๔๒	๒.๑๙	๒.๓๔	๒.๓๘	๑.๘๖
ประถมศึกษา	๒.๔๕	-	.๐๓๔	.๒๕๘	.๑๑๔	.๐๗๓	.๕๙๐**
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒.๔๒	-	-	.๒๒๓	.๐๗๙	.๐๓๘	.๕๕๕**
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๒.๑๙	-	-	-	-.๑๔๔	-.๑๘๔	.๓๓๑
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๒.๓๔	-	-	-	-	-.๐๔๐	.๔๗๕**
ปริญญาตรี	๒.๓๘	-	-	-	-	-	.๕๑๖**
สูงกว่าปริญญาตรี	๑.๘๖	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๗ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ ประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการปกครองคณะสงฆ์

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ					
		ประณ ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๑.๙๓	๒.๐๓	๑.๖๐	๑.๗๓	๒.๐๒	๑.๖๐
ประณศึกษา	๑.๙๓	-	-.๑๐๒	.๓๒๔	.๑๙๙	-.๐๙๘	.๓๓๐*
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒.๐๓	-	-	.๔๒๖*	.๓๐๑	.๐๐๓	.๔๓๒*
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๑.๖๐	-	-	-	-.๑๒๕	-.๔๒๒*	.๐๐๖
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๑.๗๓	-	-	-	-	-.๒๙๗	.๑๓๑
ปริญญาตรี	๒.๐๒	-	-	-	-	-	.๔๒๘*
สูงกว่าปริญญาตรี	๑.๖๐	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ประณศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในระดับน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๓.๒๙	๒.๘๒	๒.๗๘	๒.๗๒	๒.๘๒	๑.๙๘
ประถมศึกษา	๓.๒๙	-	.๔๗๒	.๕๐๘	.๕๗๐	.๔๗๔**	๑.๓๐๙**
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒.๘๒	-	-	.๐๓๖	.๐๙๘	.๐๐๒	.๘๓๗**
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๒.๗๘	-	-	-	.๐๖๒	-.๐๓๓	.๘๐๑**
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๒.๗๒	-	-	-	-	-.๐๙๕	.๗๓๘
ปริญญาตรี	๒.๘๒	-	-	-	-	-	.๘๓๔**
สูงกว่าปริญญาตรี	๑.๙๘	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรีและ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษา สายสามัญ สูงกว่า ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๓.๓๐	๓.๐๑	๒.๘๘	๒.๙๕	๒.๘๙	๒.๕๗
ประถมศึกษา	๓.๓๐	-	.๒๙๖	.๔๒๐**	.๓๕๘	.๔๐๙**	.๗๓๕**
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓.๐๑	-	-	.๑๒๔	.๐๖๑	.๑๑๓	.๔๓๙
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๒.๘๘	-	-	-	-.๐๖๒	-.๐๑๑	.๓๑๕
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๒.๙๕	-	-	-	-	.๐๕๑	.๓๗๗
ปริญญาตรี	๒.๘๙	-	-	-	-	-	.๓๒๖**
สูงกว่าปริญญาตรี	๒.๕๗	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๒๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษายาสามัญ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษายาสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๒.๕๑	๒.๕๗	๒.๓๒	๒.๕๖	๒.๕๑	๑.๘๒
ประถมศึกษา	๒.๕๑	-	-.๐๕๗	.๑๘๗	-.๐๔๖	-.๐๐๓	.๖๘๘**
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒.๕๗	-	-	.๒๔๕	.๐๑๑	.๐๕๔	.๗๔๕**
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๒.๓๒	-	-	-	-.๒๓๔	-.๑๙๐	.๕๐๐**
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๒.๕๖	-	-	-	-	.๐๔๓	.๗๓๔**
ปริญญาตรี	๒.๕๑	-	-	-	-	-	.๖๙๑**
สูงกว่าปริญญาตรี	๑.๘๒	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๒๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ ประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษายาสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ในขณะเดียวกัน พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระดับมากกว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

(n = ๑๘๕)

วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ					
		ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๒.๐๐	๒.๑๓	๑.๙๒	๒.๐๔	๒.๑๓	๑.๖๔
ประถมศึกษา	๒.๐๐	-	-.๑๓๐	.๐๗๙	-.๐๓๔	-.๑๒๔	.๓๕๗*
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒.๑๓	-	-	.๒๑๐	.๐๙๕	.๐๐๕	.๔๘๗*
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๑.๙๒	-	-	-	-.๑๑๔	-.๒๐๔	.๒๒๗
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	๒.๐๔	-	-	-	-	-.๐๙๐	.๓๙๒
ปริญญาตรี	๒.๑๓	-	-	-	-	-	.๔๘๒*
สูงกว่าปริญญาตรี	๑.๖๔	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๒๒ พบว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้น มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ซึ่งมีการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจกรรมสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ซึ่งมีการศึกษาทางธรรมต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางธรรม

(n = ๑๘๕)

บทบาทพระสงฆ์ซึ่งมีการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	วุฒิทางการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิทางธรรม (๔ รูป)		นักธรรมชั้นตรี (๒ รูป)		นักธรรมชั้นโท (๑๑ รูป)		นักธรรมชั้นเอก (๑๖๘ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๒.๒๕	.๓๕๗	๑.๒๘	.๔๐๔	๒.๐๗	.๖๒๓	๑.๘๗	.๖๓๖	๑.๔๐๖	.๒๔๒
๒ ด้านการศึกษา	๓.๔๕	.๖๘๐	๒.๒๐	๑.๖๙๗	๓.๒๗	๑.๓๖๐	๒.๗๖	๑.๑๘๑	๑.๑๘๗	.๓๑๖
๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๒๕	.๔๔๓	๓.๐๐	.๕๖๕	๓.๐๗	.๖๕๘	๒.๙๕	.๗๗๗	.๒๗๗	.๘๔๒
๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๙๓	.๗๑๘	๒.๒๕	๑.๔๑๔	๒.๕๖	๑.๐๗๒	๒.๓๗	.๘๐๖	.๗๗๗	.๕๐๘
๕ ด้านสาธารณูปการ	๒.๑๘	.๕๙๐	๑.๑๒	.๑๗๖	๑.๙๓	.๘๐๖	๑.๗๕	.๗๗๖	๑.๐๓๐	.๓๘๐
๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑.๙๕	.๔๓๘	๑.๙๑	.๓๕๓	๒.๐๔	.๘๕๖	๒.๐๐	.๖๕๕	.๐๓๒	.๙๙๒
รวม	๒.๖๗	.๒๔๗	๑.๙๖	.๕๗๙	๒.๔๙	.๕๗๔	๒.๒๘	.๕๘๗	๑.๑๙๖	.๓๑๓

จากตาราง ๒๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาไม่แตกต่างกันทุกด้าน

จากตาราง ๒๔ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน
ตารางที่ ๒๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา
 จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ

(n = ๑๘๕)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา	ตำแหน่งพระสังฆาธิการ						F	Sig.
	เจ้าคณะอำเภอ (๑๔ รูป)		เจ้าคณะตำบล (๓๕ รูป)		เจ้าอาวาส (๑๓๖ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์	๑.๕๗	.๖๓๓	๑.๘๓	.๔๗๖	๑.๙๓	.๖๖๐	๒.๒๕๓	.๑๐๘
๒ ด้านการศึกษา	๒.๐๕	.๘๑๓	๓.๐๔	๑.๔๐๖	๒.๘๒	๑.๑๓๙	๓.๕๘๗	.๐๓๐*
๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๒.๙๒	.๖๐๐	๓.๐๔	.๖๗๘	๒.๙๕	.๗๙๘	.๒๑๐	.๘๑๑
๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๑๒	.๖๙๘	๒.๔๗	.๗๔๖	๒.๔๐	.๘๕๕	.๙๑๘	.๔๐๑
๕ ด้านสาธารณูปการ	๑.๕๑	.๖๘๒	๑.๖๙	.๖๔๔	๑.๘๑	.๘๑๐	๑.๑๔๒	.๓๒๑
๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑.๖๖	.๖๑๓	๑.๙๑	.๔๘๒	๒.๐๕	.๖๙๒	๒.๖๔๕	.๐๗๔
รวม	๑.๙๗	.๕๑๓	๒.๓๓	.๕๓๔	๒.๓๓	.๕๙๕	๒.๔๒๔	.๐๙๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๒๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการศาสนศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒๖

ตารางที่ ๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๑๘๕)

ตำแหน่งพระสังฆาธิการ	$\bar{X}$	ตำแหน่งพระสังฆาธิการ		
		เจ้าคณะอำเภอ	เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส
		๒.๐๕	๓.๐๔	๒.๘๒
เจ้าคณะอำเภอ	๒.๐๕	-	-.๙๘๘*	-.๗๖๔*
เจ้าคณะตำบล	๓.๐๔	-	-	.๒๒๓
เจ้าอาวาส	๒.๘๒	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ๒๖ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอ มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่าพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง เจ้าคณะตำบล แต่มากกว่า เจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม วุฒิกการศึกษาปริญญาธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ ผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๖ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๒๗

ตารางที่ ๒๗ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	F	Sig.	ผลการทดสอบ ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มี บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด สงขลา แตกต่างกัน	๑.๐๓๘	.๓๓๗๗	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	๑.๓๘๐	.๒๕๐	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	๔.๘๘๓	.๐๐๐	✓	-
สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทาง ธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	๑.๑๙๖	.๓๑๓	-	✓
สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษา เปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	๑.๔๑๒	.๒๔๑	-	✓
สมมติฐานที่ ๖ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	๒.๔๒๔	.๐๙๑	-	✓

จากตารางที่ ๒๗ พบว่า

สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านตำแหน่งพระสังฆาธิการ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงในแต่ละด้าน ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์

ปัญหาอุปสรรค

การดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงเนื่องจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีหลายอำเภอซึ่งบางอำเภอมีพื้นที่ห่างไกล เป็นปัญหาอุปสรรคในด้านการปกครอง ทำให้ผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับชั้นไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมเยียน ดูแล ให้คำปรึกษา บำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองในสังกัดของตนได้อย่างทั่วถึง การปฏิบัติทำได้เพียงการลงไปแก้ไขปัญหากับผู้ใต้บังคับบัญชาในพื้นที่ที่ประสบปัญหานั้นๆ ทำให้ผู้บังคับบัญชาไม่เข้าใจปัญหาโดยถ่องแท้ เนื่องจากขาดความเข้าใจในสถานการณ์ของพื้นที่นั้นๆ ประกอบกับการร่วมประชุมกันเพื่อพบปะ ปรึกษาหารือกิจการคณะสงฆ์มีน้อย ไม่เพียงพอ ไม่ทันกับสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล ให้คำปรึกษา และบำรุงขวัญ กำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองเป็นประจำ และควรจัดให้มีการประชุมเพื่อพบปะ ปรึกษาหารือกิจการคณะสงฆ์ ให้บ่อยกว่าที่เป็นอยู่

๔.๔.๒ ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหาอุปสรรค

ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นอาจารย์สอนนักธรรมหรือบาลี ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ประกอบกับโอกาสทางการศึกษาทางโลกมากขึ้น แต่คนเรียนบาลี ลดน้อยลงมาก ทำให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรม แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมมีน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

ควรจัดให้มีการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ในการสอนผู้ ที่สนใจ จัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งทางโลกและทางธรรม ควบคู่ไปพร้อมๆ กัน

๔.๔.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาอุปสรรค

ขาดงบประมาณในการสนับสนุนงานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างจริงจัง เนื่องจาก มีการจัดสรรงบประมาณไปใช้ในงานก่อสร้างเสนาสนะเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้มีการจัดสรรในอัตราส่วนที่เหมาะสม และควรมหาผู้สนับสนุนด้านปัจจัย เงินทุน และ อุปกรณ์ด้านส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณร เด็ก และเยาวชน

๔.๔.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหาอุปสรรค

ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับ ประชาชนไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรม เหมือนในอดีตเนื่องจากปัจจุบันประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ควรให้การสนับสนุนด้านการศึกษากับบุคคลที่สนใจเพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและศักยภาพเพียงพอ กับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น ควรมุ่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก ซึ่งหมายถึงการนำธรรมะมาสู่ประชาชนโดยไม่ต้องรอให้ประชาชนเข้าไปหาในวัด ซึ่งอาจกระทำได้โดยการบรรยายธรรมผ่านหอกระจายเสียงของชุมชนในตอนเช้าก่อนประชาชนออกไปทำงานหรือตอนเย็นหลังกลับจากทำงาน

๔.๔.๕ ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหาอุปสรรค

จากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลให้ประชาชนไม่มีกำลังทรัพย์ในการที่จะบริจาคเงินเพื่อการสนับสนุนด้านการสาธารณูปการเหมือนในอดีตทำให้วัดขาดทุนทรัพย์ที่จะนำมาดำเนินการซ่อมแซมสาธารณูปการที่ชำรุดทรุดโทรม และพระสังฆาธิการบางรูปเน้นที่จะก่อสร้างอาคารใหม่ มากกว่าที่จะบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเก่าแก่ให้อยู่ในสภาพดี

ข้อเสนอแนะ

ควรติดต่อประสานงานและขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเก่าแก่ให้อยู่ในสภาพดี และรณรงค์ให้พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดช่วยกันดูแลรักษา ปรับปรุงและซ่อมแซม ศาสนสถานที่มีอยู่ให้อยู่ในสภาพดีและก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใหม่เท่าที่จำเป็น

๔.๔.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหาอุปสรรค

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ยังมีการดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือแก่ประชาชนและสังคมอยู่น้อยมาก เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน และการประสานขอความช่วยเหลือจากประชาชนในพื้นที่หรือหน่วยงานต่างๆ มีน้อย

ข้อเสนอแนะ

ควรติดต่อประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือในด้านการสาธารณสงเคราะห์ และควรมีการจัดสรรงบประมาณ ที่ได้รับมาเพื่อเก็บไว้เป็นทุนทรัพย์ในการดำเนินงานในส่วนนี้ต่อไป

๔.๕ สรุปผลสัมภาษณ์ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๕ รูป ดังนี้

๑) พระครูโสภณคุณาทร	เจ้าอาวาสวัดคลองเปล ต.คองหงส์ อ.หาดใหญ่
๒) พระครูศรีศรัณนาภิรักษ์	เจ้าอาวาสวัดราชบุรุษบำรุง ต.ระโนด อ.ระโนด
๓) พระมหามนัส คุณธมโม	เจ้าอาวาสวัดเอก ต.เชิงแส อ.กระแสสินธุ์
๔) พระครูวิจิตรสาธุรส	เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่ ต.เกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์
๕) พระครูบุญญาพิศาล	เจ้าอาวาสวัดพะโคะ ต.ชุมพล อ.สทิงพระ

ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ นั้น คณะสงฆ์จะให้ความเคารพนับถือกันตามฐานะ ตามลำดับชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย มีการปรึกษาหารือกันในด้านต่างๆ ผู้ใหญ่จะคอยให้คำแนะนำปรึกษา คอยชี้แนะและให้ความช่วยเหลือผู้น้อยอยู่เสมอ^{๑๑๒} การดำเนินการด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๑๑๓}

พระสังฆาธิการมีการออกตรวจเยี่ยมวัดในเขตปกครอง โดยมีเจ้าคณะตำบล ออกตรวจเยี่ยมด้วย มีการประชุมระดับตำบล อำเภอ ๒ เดือนครั้ง เพื่อนำข้อมูลต่างๆ เข้าที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัด ประชุมสั่งจรรอออกตรวจเยี่ยมแต่ละอำเภอถือว่าดีมาก^{๑๑๔} ทุกฝ่ายต้องเปิดใจให้กว้าง พร้อมรับฟังความคิดเห็นของหมู่คณะ ไม่มีอคติ ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ถือเอาถือเรา มีความสามัคคีกันในทุกๆ ด้าน เมื่อมีความสามัคคีกันแล้วก็จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จ เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๑๑๕} สิ่งสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์คือผู้มีอาวุโสกว่าต้องมีความเมตตา กรุณา มีความรักให้กับทุกคน มีความคิดที่จะช่วยให้ทุกคนประสบความสำเร็จ พ้นจากความทุกข์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี^{๑๑๖}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระมหามนัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธุรส, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีศรัณนาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดราชบุรุษบำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๔.๕.๒ ด้านการศาสนศึกษา

การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่พระสังฆาธิการต้องให้ความสำคัญ^{๑๑๗} การศึกษาจะทำให้คนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการบริหารจัดการ ในด้านต่างๆ ของชีวิตได้ดี พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาโดยการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย^{๑๑๘} มีการให้ทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษานักธรรมบาลี และสายสามัญ ตลอดจนถึงมหาวิทยาลัย แต่มีพระภิกษุ สามเณร น้อยนักที่จะอยู่ศึกษาในด้านนี้ ผู้บวชก็มีน้อย การศึกษาทางโลกสนุกกว่า^{๑๑๙} ปัจจุบันยังมีปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะมาเป็นอาจารย์สอนและขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย แตกต่างกับการศึกษาทางโลกที่มีเทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้ผู้สนใจศึกษาทางด้านนี้น้อยลงทุกที^{๑๒๐} ควรจัดให้มีการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปเหมือนในอดีตที่ผ่านมาที่มีการเรียนการสอนในวัด ทำให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมๆ กัน^{๑๒๑}

๔.๕.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์เพราะงานด้านนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้การสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย^{๑๒๒} เป็นการสนับสนุนการจัดการศึกษาและช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน หรือคนในชุมชน^{๑๒๓} บางวัดมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียน มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์คอมพิวเตอร์ขึ้นในวัด เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เข้ามาศึกษาหาความรู้^{๑๒๔} งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ อาจทำได้โดยการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนตามความสามารถของแต่ละวัด บางวัดก็มีการเปิดวัด

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระมหามานัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธิต, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีศรัณภักดิ์, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธิต, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระมหามานัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

ในวันอาทิตย์เพื่อจัดให้มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา^{๑๒๕} พระสังฆาธิการอาจติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนในพื้นที่เพื่อจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนได้ ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรักในพระพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้^{๑๒๖}

๔.๕.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานที่สำคัญมากที่พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ^{๑๒๗} การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา เผยแผ่ศาสนธรรมโดยวิธีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะส่งผลให้ประชาชน สังคม และประเทศชาติมีความสงบสุขเป็นภารกิจหลักของพระสงฆ์^{๑๒๘} การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอาจทำได้โดยการจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาในโอกาสทางการจัดศาสนพิธีต่างๆ การจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนา และการบรรยายหรือแสดงปาฐกถาธรรมในโอกาสต่างๆ^{๑๒๙} ปัจจุบันยังสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งที่เห็นอยู่ทั่วไปก็มีทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และทางอินเทอร์เน็ต^{๑๓๐} แต่ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาน้อยซึ่งสิ่งสำคัญอันดับแรกคือการสนับสนุนให้บุคคลมีความสามารถและสนใจที่จะเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง^{๑๓๑}

๔.๕.๕ ด้านสาธารณูปการ

ด้านสาธารณูปการจะเป็นอีกด้านที่สำคัญที่พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญโดยส่วนหนึ่งเป็นการก่อสร้างเสนาสนะใหม่เพิ่มเติม อีกส่วนหนึ่งเป็นการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา^{๑๓๒} การปรับปรุงซ่อมแซมและการบำรุงรักษาศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และการก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ เป็นการดำรงพระพุทธศาสนาให้

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีคณาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธุรส, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระมหามนัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีคณาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระมหามนัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

คงอยู่สืบไป^{๑๓๓} การก่อสร้างเสนาสนะใหม่เพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนยังมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น^{๑๓๔} แต่การก่อสร้างสิ่งใหม่พระสงฆ์จำเป็นต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมประจำถิ่นด้วย และต้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้คงอยู่สืบไป^{๑๓๕} การก่อสร้างก็ไม่ควรไปสร้างให้ใหญ่โต ควรมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ใช้สอยและมีความคุ้มค่าในการใช้งานเป็นสำคัญเพราะวัดถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนและสังคม จึงควรพิจารณาให้ดีเสียก่อนที่จะสร้างอะไรขึ้นมา สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการจัดบริเวณวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีระบบระเบียบเรียบร้อย พัฒนาให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะแก่การเข้ามาศึกษาธรรมของผู้ที่สนใจ^{๑๓๖}

๔.๕.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์^{๑๓๗} เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ขึ้น^{๑๓๘} พระสงฆ์ควรให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่คนในชุมชนและสังคมตามโอกาสอันสมควรและเหมาะสม^{๑๓๙} โลกปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปชาวบ้านมีความเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อนพระสงฆ์ก็สามารถช่วยได้ทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ โดยเฉพาะการให้ความสงเคราะห์ด้านจิตใจแก่ประชาชนเป็นสำคัญ เป็นการให้การสงเคราะห์ด้วยหลักธรรม คำสอน ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนได้^{๑๔๐} ด้านการสาธารณสงเคราะห์จะประสบความสำเร็จได้ดีก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ^{๑๔๑}

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธุรส, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีคณาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาทร, เจ้าอาวาสวัดคลองเปล, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระครูบุญญาพิศาล, เจ้าอาวาสวัดพะโคะ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

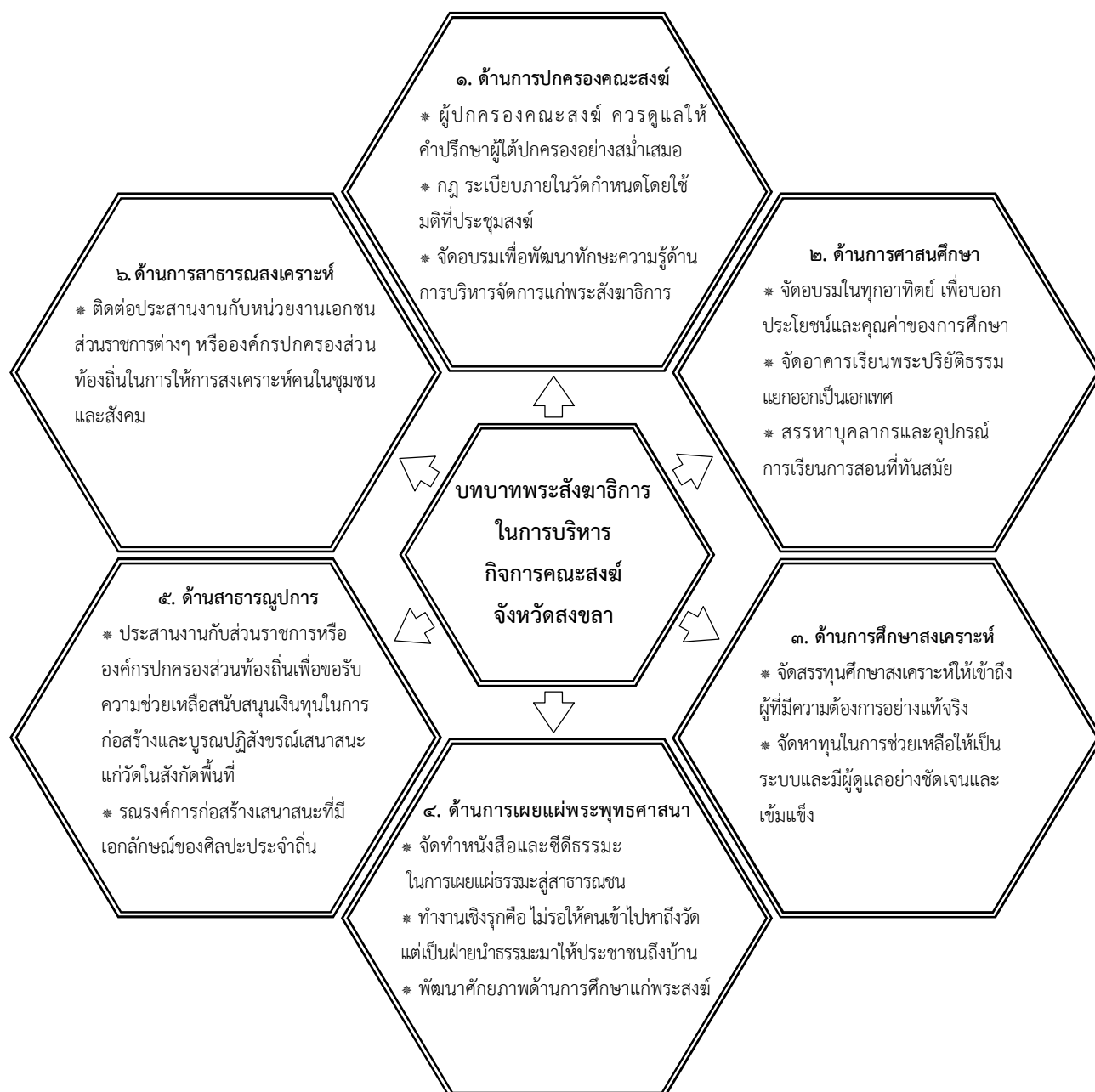
^{๑๓๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีคณาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ พระมหามนัส คุณธมโม, เจ้าอาวาสวัดเอก, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรสาธุรส, เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

๔.๖ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา”
ผู้วิจัยสรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากแผนภาพที่ ๒ แสดงบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ของพระสังฆาธิการตามด้านต่างๆ จำนวน ๖ ด้าน คือ (๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ควรดูแลให้คำปรึกษาผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นประโยชน์ด้านการปกครองคณะสงฆ์ การออกกฎ ระเบียบ ภายในวัด นอกจากต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผู้ปกครองควรจัดประชุมโดยให้ผู้ใต้ปกครองได้มีส่วนร่วม ในการบัญญัติ กฎ ระเบียบ แสดงทัศนคติ แล้วจึงตั้งโดยชี้มติในที่ประชุม นั้น และควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการทุกระดับ (๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด ควรจัดอาคารเรียนหรือห้องเรียนพระปริยัติธรรม แยกออกเป็นเอกเทศเพื่อใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะ จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี เว้นไว้เพียงในวันธัมมัสสวนะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลสำคัญๆ ประจำปี เท่านั้น และสรรหาบุคลากรครูสอนพระปริยัติธรรมให้เพียงพอ จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยประหยัดเวลาในการเรียนการสอน (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรจัดสรรทุนศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจนและเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดี (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดทำหนังสือธรรมะและสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน ควรทำงานเชิงรุกคือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้านโดยอาศัยสื่อกลางในชุมชนนั้นๆ เช่น เสียงตามสายของหมู่บ้าน และควรพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ เพื่อให้มีความรู้ สามารถให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกับคนทุกเพศทุกวัย (๕) ด้านสาธารณูปการ ประสานงานกับส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะแก่วัดในสังกัดพื้นที่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและผลกระทบต่อชุมชน และรณรงค์การก่อสร้างเสนาสนะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะประจำถิ่น (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ติดต่oprสานงานกับหน่วยงานเอกชน ส่วนราชการต่างๆ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้การสงเคราะห์คนในชุมชนและสังคม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยในการศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๘๕ รูป ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา จำนวน ๕ รูป ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า พระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙๐ มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๑๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐๐ มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ปริญญาตรี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๐ มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรม นักรธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗ และมีตำแหน่งพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส จำนวน ๑๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕

๕.๑.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการปกครองคณะสงฆ์ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

(๒) ด้านการศึกษา

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

(๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ข้อที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น และให้ความสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

(๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ และ จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

(๕) ด้านสาธารณูปการ

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๗๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

(๖) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ไม่พบความแตกต่าง

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลือไม่พบความแตกต่าง

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาท
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ฆาติการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ ๒๘ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๖ พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน	-	✓

จากตารางที่ ๒๘ แสดงให้เห็นว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาสายสามัญของพระสังฆาธิการผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จำแนกตามรายด้านของการวิจัย สรุปได้ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์

ปัญหาอุปสรรค

การดูแลผู้ได้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงเนื่องจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีหลายอำเภอซึ่งบางอำเภอ มีพื้นที่ห่างไกล เป็นปัญหาอุปสรรคในด้านการปกครอง ทำให้ผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับชั้น ไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมเยียน ดูแล ให้คำปรึกษา บำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ได้ปกครอง ในสังกัดของตน ได้อย่างทั่วถึง การปฏิบัติทำได้เพียงการลงไปแก้ไขปัญหให้กับผู้ได้บังคับบัญชา ในพื้นที่ที่ประสบ ปัญหานั้นๆ ทำให้ผู้บังคับบัญชาไม่เข้าใจปัญหาโดยถ่องแท้ เนื่องจากขาดความเข้าใจในสถานการณ์ ของพื้นที่นั้นๆ ประกอบกับการร่วมประชุมกันเพื่อพบปะ ปรึกษาหารือ กิจการคณะสงฆ์ มีน้อย ไม่เพียงพอ ไม่ทันกับสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล ให้คำปรึกษา และบำรุงขวัญ กำลังใจแก่ผู้ได้ปกครองเป็นประจำ และควรจัดให้มีการประชุมเพื่อพบปะ ปรึกษาหารือ กิจการคณะสงฆ์ ให้บ่อยกว่าที่เป็นอยู่

(๒) ด้านการศึกษา

ปัญหาอุปสรรค

ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นอาจารย์สอนนักเรียนหรือบาลี ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ประกอบกับโอกาสทางการศึกษาทางโลกมากขึ้น แต่คนเรียนบาลี ลดน้อยลงมาก ทำให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรม แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมมีน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

ควรจัดให้มีการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ในการสอนผู้ที่สนใจ จัดให้มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งทางโลกและทางธรรม ควบคู่ไปพร้อมๆ กัน

(๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาอุปสรรค

ขาดงบประมาณในการสนับสนุนงานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างจริงจัง เนื่องจาก มีการจัดสรรงบประมาณไปใช้ในงานก่อสร้างเสนาสนะเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้มีการจัดสรรในอัตราส่วนที่เหมาะสม และควรรหาผู้สนับสนุนด้านปัจจัย เงินทุน และ อุปกรณ์ด้านส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณร เด็ก และเยาวชน

(๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหาอุปสรรค

ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับ ประชาชนไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรมเหมือนในอดีตเนื่องจากปัจจุบันประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ควรให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่บุคคลที่สนใจเพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและศักยภาพเพียงพอ กับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น क्रमุ่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก ซึ่งหมายถึงการนำธรรมะ มาสู่ประชาชนโดยไม่ต้องรอให้ประชาชนเข้าไปหาในวัด ซึ่งอาจจะทำได้โดยการบรรยายธรรม ผ่านหอกระจายเสียงของชุมชนในตอนเช้าก่อนประชาชนออกไปทำงาน หรือตอนเย็นหลังจาก กลับจากทำงาน

(๕) ด้านสาธารณูปการ

ปัญหาอุปสรรค

จากสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลให้ประชาชนไม่มีกำลังทรัพย์ในการที่จะบริจาคเงินเพื่อการสนับสนุนด้านการสาธารณูปการเหมือนในอดีตทำให้วัดขาดทุนทรัพย์ที่จะนำมา ดำเนินการซ่อมแซมสาธารณูปการที่ชำรุดทรุดโทรม และพระสังฆาธิการบางรูปเน้นที่จะก่อสร้าง อาคารใหม่มากกว่าที่จะบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเก่าแก่ให้อยู่ในสภาพดี

ข้อเสนอแนะ

ควรติดต่อประสานงานและขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเก่าแก่ ให้อยู่ในสภาพดี และรณรงค์ให้พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดช่วยกันดูแลรักษา ปรับปรุงและซ่อมแซม ศาสนสถานที่มีอยู่ให้อยู่ในสภาพดีและก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใหม่เท่าที่จำเป็น

(๖) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหาอุปสรรค

ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ยังมีการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขประโยชน์เพื่อช่วยเหลือแก่ประชาชนและสังคมอยู่น้อยมาก เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน และการประสานขอความช่วยเหลือจากประชาชนในพื้นที่หรือหน่วยงานต่างๆ มีน้อย

ข้อเสนอแนะ

ควรติดต่อประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และควรมีการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาเพื่อเก็บไว้เป็นทุนทรัพย์ในการดำเนินงานในส่วนนี้ต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยในแต่ละด้านมีข้อที่อยู่ในอันดับสูงต่ำแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึง บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ยังมีความเด่นชัดแตกต่างกันไป ดังนั้น ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผลตามรายด้านของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

(๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๙๙ จำนวน ๒ ข้อ ได้แก่ จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และ มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย แสดงให้เห็นว่า การปกครองยังคงปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด อีกทั้งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย หากพบกฎระเบียบหรือข้อบังคับภายในวัด ซึ่งไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ก็มีการแก้ไขปรับปรุง กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการวัด ด้านการปกครองถือเป็นงานนำในกิจกรรมการบริหาร คือ ต้องสอดส่อง ดูแล ให้พระภิกษุ สามเณรประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระเทพปริยัติสุธี

(วรวีรย์ คงคปญโญ) กล่าวว่า การปกครอง เป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร ในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์^{๑๓๖}

(๒) ด้านการศาสนศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๕ ได้แก่ จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระภิกษุและสามเณร ได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการ ตระหนักถึงความสำคัญของการศาสนศึกษา โดยเฉพาะการจัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนแก่พระภิกษุและสามเณร เนื่องจากการศึกษาทำให้คนเป็นคนที่มีความรู้และสามารถนำความรู้ที่มีไปพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึง จุดหมายแห่งการจัดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจ ฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน มนุษย์ที่พัฒนาแล้วหมายถึงคนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สीलภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดศมภ์ของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องยึดหลัก อริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๑๓๗}

(๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๖๕ ได้แก่ ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาจึงจัดให้มีการตั้งทุนเพื่อสงเคราะห์การศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น แต่ยังทำได้น้อยซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการทั้งจากเรื่องงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป เพราะนอกจากจะสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณรเพื่อเป็นกำลังในการสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนยังเป็นอีกหนทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี) กล่าวว่าการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาศึกษา

^{๑๓๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวีรย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๘๗.

^{๑๓๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) หน้า ๔๕.

หรือบุคคลที่กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร และการศึกษาสงเคราะห์ ถือว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าว คือ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากศาสนาศึกษา หรือผู้กำลังศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ ๑ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒ โรงเรียนการกุศลของวัด ในพระพุทธศาสนา ๓ โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕ โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๑๓๘} และสอดคล้องกับ **กรมการศาสนา** ระบุความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ ไว้ว่า มุ่งเน้นที่การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยได้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา^{๑๓๙}

(๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๙ ได้แก่ จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการได้พัฒนารูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากเดิมที่เป็นเพียงการตั้งรับคือรอคอยให้ประชาชนเข้ามารับธรรมะจากพระสงฆ์ เช่น จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ แต่ปัจจุบัน ได้พัฒนารูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในเชิงรุกเพื่อให้พระสงฆ์เป็นฝ่ายนำธรรมะ มาให้ประชาชนถึงบ้านโดยไม่รอโอกาสจากวันพระ หรือช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับที่ **บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ** กล่าวว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันต้องรู้จักการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง^{๑๔๐}

^{๑๓๘} พระราชสิมาภรณ์ (โอภาส นิลุตติเมธี), **พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม**, หน้า ๑๓๐.

^{๑๓๙} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือครูจริยศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๖.

^{๑๔๐} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๓.

(๕) ด้านสาธารณูปการ

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๘๖ ได้แก่ การจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านอยู่ในระดับสูง ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติซึ่งก็อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้วัดได้ จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารวัดต้องบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสาเหตุดังกล่าวด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ** ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวม พระสังฆาธิการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยทำหน้าที่ในการจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนาวัด การก่อสร้างศาสนวัตถุเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าอาวาสกับชาวบ้านซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกัน^{๑๔๑}

(๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐ ได้แก่ จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับที่ **พระราชรัตนมุณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ)** กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้าน อยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสต้องดำเนินบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๔๒}

^{๑๔๑} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๔๒} พระราชรัตนมุณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), **การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด**, หน้า ๑๔.

๕.๒.๒. การเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบ สมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม และ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

(๑) อายุ

พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก แม้ว่าอายุที่มากจะนำมาซึ่งความสั่งสมประสบการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกัน หากแต่เมื่อเข้ามาอุปสมบทอยู่ในพระพุทธศาสนา อยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ และเขตปกครองคณะสงฆ์เดียวกัน ย่อมมีทัศนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์อันเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้น สถานภาพด้านอายุจึงไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระธนดล นาคสุวรรณ โณ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า อายุที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๓}

(๒) พรรษา

พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระภิกษุเมื่ออุปสมบทแล้วจักอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเดียวกัน ที่เรียกว่า พระวินัย แม้จะแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่ก็มีพระวินัยนี้เป็นเครื่องร้อยรัดเข้าไว้ด้วยกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เสมอเหมือนกันทางความประพฤติ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุทโธ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

^{๑๔๓} พระธนดล นาคสุวรรณ โณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีพรรษาต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔๔}

(๓) วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิพัฒน์ โสภณ (ฮกยินดี) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔๕}

(๔) วุฒิการศึกษานักธรรม

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานที่ของวัดเป็นที่เรียน ซึ่งเป็นการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณรใน ๓ ระดับชั้น คือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก และมีการสอบวัดผลประจำปี ละ ๑ ครั้ง แม้พระสงฆ์แต่ละรูปจะมีภูมิความรู้ สามารถสอบผ่านในแต่ละระดับชั้น แต่เนื่องด้วยเป็นการเรียนการสอนที่อยู่ภายในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ใช้เนื้อหาสาระในหลักสูตรเดียวกัน อีกทั้งเวลาในการเรียนการสอนเท่าเทียมกัน

^{๑๔๔} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ฌมฺมสุทฺโธ, “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๔๕} พระพิพัฒน์ โสภณ (ฮกยินดี), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

จึงทำให้พระสงฆ์มีทัศนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น สถานภาพด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม จึงไม่ทำให้เกิดความคิดเห็น ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาปริวัฒน์ ฐิตวิริโย** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา วัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านนิติธรรม ด้านคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ และด้านความคุ้มค่าไม่แตกต่างกัน^{๑๔๖}

(๕) วุฒิกศึกษาเปรียญธรรม

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้เรียนต้องเรียนรวมกันในสถานที่เดียวกัน ครูอาจารย์ผู้สอนคนเดียวกัน อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน และมีเวลาเรียนเท่าเทียมกัน จึงไม่ทำให้เกิดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้น สถานภาพด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมจึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณฺโณ** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีการศึกษาสายเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน^{๑๔๗}

(๖) ตำแหน่งพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้านให้ความสำคัญกับพระภิกษุ สามเณรทุกรูป

^{๑๔๖} พระมหาปริวัฒน์ ฐิตวิริโย, “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๔๗} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณฺโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ซึ่งไม่เลือกปฏิบัติตามตำแหน่งคณะสงฆ์ โดยมีการปฏิบัติตามสมควรแก่สถานะของพระภิกษุ สามเณรทุกรูป ทั้งพระสังฆาธิการและพระลูกวัดทั่วไป จึงทำให้พระสงฆ์มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนดล นาคสุวณโณ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของ พระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๘}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ควรดูแลให้คำปรึกษาผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นประโยชน์ด้านการปกครองคณะสงฆ์ การออกกฎ ระเบียบ ภายในวัด นอกจากต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผู้ปกครองควรจัดประชุมโดยให้ผู้ใต้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติ กฎ ระเบียบ แสลงทัศนะ แล้วจึงตั้งโดยใช้มติในที่ประชุมนั้น นอกจากนั้น ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ แก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด ควรจัดอาคารเรียนหรือห้องเรียนพระปริยัติธรรม แยกออกเป็นเอกเทศเพื่อใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี สรรหาบุคลากรครูสอนพระปริยัติธรรมให้เพียงพอ จัดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยประหยัดเวลาในการเรียนการสอน จัดสรรทุนศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจน และเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดี มีการจัดทำหนังสือและซีดีธรรมะ ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน ควรทำงานเชิงรุกคือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะ มาให้ประชาชนถึงบ้าน โดยอาศัยสื่อกลางในชุมชนนั้นๆ เช่น เสียงตามสายของหมู่บ้าน และควรพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษา แก่พระสงฆ์ เพื่อให้มีความรู้ สามารถให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับคนทุกเพศทุกวัย ควรมีการประสานงานกับส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

^{๑๔๘} พระธนดล นาคสุวณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

แก้ววัดในสังกัดพื้นที่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและผลกระทบต่อชุมชน และรณรงค์การก่อสร้างเสนาสนะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะประจำถิ่น ควรติดต่อประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ส่วนราชการต่างๆ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้การสงเคราะห์คนในชุมชนและสังคม ซึ่งหากผู้ปกครองคณะสงฆ์สามารถดำเนินการได้ตามที่กล่าวมาจะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดสำหรับกิจการทางศาสนา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

๕.๓.๒.๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- (๑) ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล และบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครอง
- (๒) การออกกฎ ระเบียบ ภายในวัด ควรเป็นไปตามมติที่ประชุม จากการประชุมร่วมกันของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

๕.๓.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- (๑) ควรจัดห้องเรียนพระปริยัติธรรมแยกออกเป็นเอกเทศ สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ
- (๒) ควรจัดให้มีการอบรมนักเรียนก่อนสอบในทุกระดับชั้น โดยจัดสรรผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มาเป็นวิทยากร
- (๓) ควรจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี เว้นไว้เพียงในวันธัมมัสสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลสำคัญๆ ประจำปี เท่านั้น
- (๔) ควรจัดหาเครื่องมือและสื่อการสอนที่ทันสมัย

๕.๓.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- (๑) ควรกระจายทุนการศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง โดยพระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าของทุนพึงประสานงานกับตัวแทนสถานศึกษา หรือตัวแทนของชุมชนให้เป็นผู้สำรวจ และจัดมอบทุนให้แก่ผู้ที่ยากไร้ซึ่งสามารถนำทุนการศึกษานี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

๕.๓.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- (๑) ควรเลือกวิธีการนำเสนอและนำเทคนิคในการเผยแผ่ที่สามารถกระตุ้นและเร้าความสนใจแก่ประชาชนในกลุ่มวัยรุ่นได้

(๒) ควรทำงานเชิงรุก คือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้านโดยอาศัยสื่อกลางในชุมชนนั้นๆ อาทิ เสี่ยงตามสายของหมู่บ้าน จัดทำหนังสือและซีดีธรรมะ ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน เป็นต้น

๕.๓.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) ควรประสานงานและขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามาให้การสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะแก่วัดในสังกัดพื้นที่

๕.๓.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) คณะสงฆ์ควรประสานงานและร่วมมือกันทำงานกับส่วนราชการหรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้การสงเคราะห์คนในชุมชนและสังคม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระสังฆาธิการ ไวยาวัจกร กรรมการวัด หรือผู้นำชุมชน เป็นต้น

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพื่อเป็นการวัดความสำเร็จของการบริหารกิจการคณะสงฆ์

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ เพื่อจะได้ทราบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

(๔) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเทคนิค กลยุทธ์ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพื่อจะได้ทราบเทคนิค กลยุทธ์ที่พระสังฆาธิการใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

(๕) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาโดยเฉพาะในด้านใดด้านหนึ่งของงานในกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ประการ คือ งานการปกครอง งานการศึกษา งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อจักได้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์เฉพาะแก่การคณะสงฆ์ด้านนั้นๆ

(๖) ควรศึกษากระบวนการจัดการวัดหรือของคณะสงฆ์ เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงทางด้านการบริหารจัดการ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- กนก แส่นประเสริฐ. **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- _____ . **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- _____ . **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๘.
- _____ . **คู่มือครูจริยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒.
- _____ . **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- _____ . **วิชาการพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔.
- _____ . **วินัยบัญญัตินักรธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- _____ . **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- _____ . **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
- กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- คะนิงนิตย และสุบรรณ จันทบุตร. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จันทรานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง.

กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖.

ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑.

ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ธณจรัส พูนสิทธิ. การจัดองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปิยโสภณ (นามแฝง). ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครองก่อสร้าง.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖.

ปิ่น มุกกันต์. มุมสว่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. การบริหารธุรกิจแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____. เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). สารภาค ๑๕. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร

กิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). คม ชัด ลึก เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง,

๒๕๔๗.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ

ธรรม, ๒๕๓๙.

_____. คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก

จำกัด, ๒๕๔๑.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤต. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระราชรัตนมณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชสีมาภรณ์ (ไธมาส นิรุติเมธี). พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม. กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๓๙.

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรส). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ไพบูลย์ เสียงก้อง. “หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

ยนต์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.

_____. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

เสนาะ ดิยาวี ศ.. หลักการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ. การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุม พระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สุพัตรา สุภาพ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และสมชาย หิรัญกิตติ. ศัพท์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

อนงค์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

เดโช สนวนานนท์, อ่างในสุพรรณ จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.

ทวี ขจรกุล. “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

พัศดร ภูวก. “สภาพและการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓”. **การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์. อ่างในสุพรรณ จุลทอง. “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.

บุญช่วย จันทรเฝ้า. “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ปกรณ ศรีดอนไผ่. “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓.

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต. “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข. “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูมลคลศีลวงศ์ และคณะ. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. อ่างในพระปลัดเกียรติศักดิ์ คันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระครูวิรุฬห์พัฒนกิจ (วัลลภ สันทนะ). “ความเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารอบรมความรู้พระสงฆ์
ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอิสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๐.

พระครูสังฆรักษ์พศวิทย์. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา
พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระณัฐพล ฐิตธมโม (ปราบพินาศ). “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์โดยใช้พรหมวิหาร ๔
ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระชนดล นาคสุณโน (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน). การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร

กิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

๒๕๔๘.

พิพัฒน์ภาสน์ บุญเทียน. “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสใน
จังหวัดนครราชสีมา”. **ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์:
กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญมี อธิบุญโญ. “บทบาทพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว
ญาณสมปโนน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหามณเฑียร วรรณโม. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล. “รูปแบบบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

พระมหาวีเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิกอบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี). “**ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบติ**”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

สุนทร กุญชร. “**บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ**”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ. **ในรวบรวบบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

อารยา กอบความดี. “**การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม**”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ :

ธีระรัตน์ กิจจักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒.

พระพยอม กลฺยาโณ, **การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ.**

เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา. **เจ้าอาวาส. [ออนไลน์].** แหล่งที่มา : <http://www.watsundaystudy.com>.

[๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๔].

๒. ภาษาอังกฤษ

Bloom, L., & Sclzrnick, P., **Sociology**, New York: Harper & Row, 1976.

David K. **Human Relation at Work**, New York: McGraw-Hill Book Company, 1962.

Brinkerhoff, David B. and White Lynn K., **Sociology**, New York: West Publishing Company, 1985.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration**, New York: Mc-Grew Hill, 1930.

Levinson D.J. **Role Personality and Social Structure**, New York: The Maemil, 1964.

- Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**,
New York: Institute of Public Administration, 1973.
- Mead G.H. **Sociology , Themes and Perspectives**. 3rd ed. London. Unwind Hyman
Limited, 1990.
- Pervin A. L. **Personality Theory and Research 1989**, New York: John Wiley, 1989.
- Prentice Hall, Robbins, Stephen P., **Organizational Behavior**. 7th ed, New Jersey:
Prentice Hall, 1996.
- Sarbin T.R. **“Role Theory” Handbook of Psychology**, New York: Addison Wesley
Publishing Company, 1975.
- Stark, Rodney. **Sociology**, 4th ed. California: Wadsworth Publishing Company, 1992.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ข้อมูลทั่วไปคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ข้อมูลคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา มีวัดที่เป็นมหายานิกายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๙ จำนวน ๓๔๓ วัด เป็นวัดพระอารามหลวง ๔ วัด วัดราษฎร์ ๓๓๙ วัด มีเจ้าอาวาสจำนวน ๓๒๐ รูป โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ ๑๖ อำเภอ ดังนี้ คือ

๑. อำเภอเมืองสงขลา แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๕ ตำบล ๒๘ วัด ดังนี้

๑.๑ ตำบลบ่อยาง มีจำนวน ๑๖ วัด ดังนี้

๑) วัดแหลมทราย	๒) วัดดอนไผ่	๓) วัดสระเกษ
๔) วัดศาลาหัวยาง	๕) โพธิ์ปฐมवास	๖) วัดหัวป้อมใน
๗) วัดแจ้ง	๘) วัดโรงवास	๙) วัดตีนเมรุศรีสุदारาม
๑๐) วัดชัยมงคล	๑๑) วัดเลียบ	๑๒) วัดเพชรมงคล
๑๓) วัดไทรงาม	๑๔) วัดหัวป้อมนอก	๑๕) วัดอุทัยธาราม
๑๖) วัดยางทอง		

๑.๒ ตำบลเขารูปช้าง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเขาแก้ว	๒) วัดแหลมอุทิศ

๑.๓ ตำบลพะวง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดน้ำกระเจา	๒) วัดบ่อระกำ	๓) วัดบางदान
๔) วัดหัวขันทประธาราม		

๑.๔ ตำบลทุ่งหวัง มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดทรายขาว	๒) วัดทุ่งหวังนอก	๓) วัดทุ่งหวังใน
๔) วัดอ่างทอง		

๑.๕ ตำบลเกาะยอ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเขาบ่อ	๒) วัดแหลมพ้อ

๒. อำเภอสิงหนคร แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๑๐ ตำบล ๓๙ วัด ดังนี้

๒.๑ ตำบลชิงโค มีจำนวน ๑๐ วัด ดังนี้

๑) วัดดีหลวงใน	๒) วัดบ่อทอง	๓) วัดบ่อป่า
๔) วัดบ่อสระ	๕) วัดประตู่ไชย	๖) วัดเปรมศรัทธา
๗) วัดเลียบ	๘) วัดสลักป่าเก่า	๙) วัดสลักป่าใหม่
๑๐) วัดโสภณคุณาราม		

๒.๒ ตำบลสิงห์มอ มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดธรรมโฆชน์	๒) วัดบ่อปราบ	๓) วัดมะม่วงหมู
๔) วัดโลการาม	๕) วัดสถิตย์ชลธาร	

๒.๓ ตำบลท่าบ มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดตางหน	๒) วัดท่าบ	๓) วัดไทรทอง
๔) วัดแม่ลาด		

๒.๔ ตำบลวัดขนุน มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดขนุน	๒) วัดवास	๓) วัดหนองหอย

๒.๕ ตำบลชะแล้ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดชะแล้

๒.๖ ตำบลปากกรอ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดบ่อทราย	๒) วัดแหลมจาก

๒.๗ ตำบลป่าขาด มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดป่าขาด	๒) วัดสว่างอารมณ์

๒.๘ ตำบลหัวเขา มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดเขาน้อย	๒) วัดเจ้านคร	๓) วัดบ่อทรัพย์
๔) วัดภูผาเบิก	๕) วัดสุวรรณคีรี	

๒.๙ ตำบลบางเขียด มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดบางเขียด

๒.๑๐ ตำบลม่วงงาม มีจำนวน ๖ วัด ดังนี้

๑) วัดประตู่เขียน	๒) วัดปะโอ	๓) วัดม่วงงาม
๔) วัดมะขามคลาน	๕) วัดเสือเมือง	๖) วัดอรุณดาราราม

๓. อำเภอสิงห์พระ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๑๑ ตำบล ๓๔ วัด ดังนี้

๓.๑ ตำบลจะทิ้งพระ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดจะทิ้งพระ

๓.๒ ตำบลกระดังงา มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดกระดังงา	๒) วัดกลาง	๓) วัดพังเถียะ

๓.๓ ตำบลสนามชัย มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดประเจียก	๒) วัดพังกก	๓) วัดสนามไชย
๔) วัดดอนเค็ด		

๓.๔ ตำบลดีหลวง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดชะแม	๒) วัดชะลอน	๓) วัดดีหลวง

๓.๕ ตำบลชุมพล มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดชลธารวิลาส	๒) วัดชุมพล	๓) วัดนางเหล้า
๔) วัดพะโคะ	๕) วัดศิลาลอย	

๓.๖ ตำบลคลองรี มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดคลองรี	๒) วัดโคกโพธิ์	๓) วัดท่าคุระ
๔) วัดประดู่หอม		

๓.๗ ตำบลคูขุด มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดคูขุด	๒) วัดสุคันธาวาส	๓) วัดศรีไชย
๔) วัดแหลมวัง		

๓.๘ ตำบลท่าหิน มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดท่าหิน	๒) วัดโพธิ์กลาง	๓) วัดห้วยลาด

๓.๙ ตำบลวัดจันทร์ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดจันทร์	๒) วัดบ่อประดู่

๓.๑๐ ตำบลบ่อแดง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดบ่อแดง	๒) วัดพิกุล	๓) วัดवास

๓.๑๑ ตำบลบ่อดาน มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดสุวรรณาราม	๒) วัดใหม่

๔. อำเภอรโนด แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๑๒ ตำบล ๓๙ วัด ดังนี้

๔.๑ ตำบลระโนด มีจำนวน ๖ วัด ดังนี้

๑) วัดเฉียงพง	๒) วัดมหาการ	๓) วัดมะขามเต่า
๔) วัดระโนด	๕) วัดราษฎร์บำรุง	๖) วัดหัวเค็ด

๔.๒ ตำบลคลองแดน มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดสิกขาราม	๒) วัดหัวคั้ง

๔.๓ ตำบลตะเคียน มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดวารีปาโมกข์

๔.๔ ตำบลท่าบอน มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดท่าบอน	๒) วัดมงคลนิมิต	๓) วัดศาลาหลวงบน
๔) วัดอุตะเกา		

๔.๕ ตำบลบ้านใหม่ มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดบ้านใหม่	๒) วัดผักกูด	๓) วัดศาลาธรรม
๔) วัดหัววัง		

๔.๖ ตำบลบ่อตรุ มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดประตู่	๒) วัดพระเจดีย์งาม	๓) วัดสี่หยัง

๔.๗ ตำบลปากแตระ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดตะพังหม้อ	๒) วัดปากแตระ

๔.๘ ตำบลพังยาง มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดดอกสร้อย	๒) วัดพังยาง	๓) วัดสามมี
๔) วัดหน้าเมือง	๕) วัดหัวถิน	

๔.๙ ตำบลระวะ มีจำนวน ๗ วัด ดังนี้

๑) วัดแจ้ง	๒) วัดเถรแก้ว	๓) วัดเบิก
๔) วัดพร้าว	๕) วัดพังตรี	๖) วัดหัวระวะ
๗) วัดใหญ่		

๔.๑๐ ตำบลวัดสน มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดสนธิ์	๒) วัดสามบ่อ

๔.๑๑ ตำบลบ้านขาว มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดคูวา	๒) วัดหัวป่า

๔.๑๒ ตำบลแดนสงวน มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดทุ่งสงวน

๕. อำเภอกระแสสินธุ์ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ ตำบล ๑๓ วัด ดังนี้

๕.๑ ตำบลเกาะใหญ่ มีจำนวน ๖ วัด ดังนี้

๑) วัดเกาะใหญ่	๒) วัดโตนดด้วน	๓) วัดทุ่งบัว
๔) วัดแหลมบ่อท่อ	๕) วัดแหลมหาด	๖) วัดอ่าวบัว

๕.๒ ตำบลโรง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดกาหรี	๒) วัดโรง

๕.๓ ตำบลเชิงแส มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดเอ็ก	๒) วัดเชิงแสกลาง	๓) วัดเชิงแสใต้
๔) วัดรัตนาราม		

๕.๔ ตำบลกระแสสินธุ์ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดอินทรวาส

๖. อำเภอหาดใหญ่ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๑๓ ตำบล ๔๑ วัด ดังนี้

๖.๑ ตำบลหาดใหญ่ มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดมงคลเทพาราม	๒) วัดศรีสว่างวงศ์	๓) วัดโคกสมานคุณ

๖.๒ ตำบลควนลัง มีจำนวน ๗ วัด ดังนี้

๑) วัดเกาะ	๒) วัดควนลัง	๓) วัดชัยชนะสงคราม
๔) วัดท่าเคียน	๕) วัดม่วงค่อม	๖) วัดมหิตตมังคลาราม
๗) วัดหาดใหญ่ลีตาราม		

๖.๓ ตำบลคูเต่า มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดชลธารประสิทธิ์	๒) วัดดอน	๓) วัดบางโหนด
๔) วัดอุทะเกา		

๖.๔ ตำบลคอหงส์ มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดคลองเปล	๒) วัดคลองเรียน	๓) วัดโคกนาว
๔) วัดหงษ์ประดิษฐาราม		

๖.๕ ตำบลคลองแห มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดคลองแห	๒) วัดอัมพวัน

๖.๖ ตำบลคลองอู่ตะเภา มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดท่าแซะ

๖.๗ ตำบลฉลุง มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดเจริญราษฎร์

๖.๘ ตำบลทุ่งใหญ่ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดพรเตาะ

๖.๙ ตำบลทุ่งตำเสา มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดพรชบา	๒) วัดหูแร่

๖.๑๐ ตำบลท่าข้าม มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดโคกสูง	๒) วัดท่าข้าม	๓) วัดแม่เตย
๔) วัดหินเกลี้ยง		

๖.๑๑ ตำบลน่าน้อย มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดท่านางหอม	๒) วัดน่าน้อยนอก	๓) วัดน่าน้อยใน
๔) วัดเนินไศล	๕) วัดศิรชะคีรี	

๖.๑๒ ตำบลบ้านพรุ มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

๑) วัดชินวงศ์ประดิษฐ์	๒) วัดเทพชุมนุม	๓) วัดบางธนู
๔) วัดบ้านไร่	๕) วัดวิมลคุณากร	

๖.๑๓ ตำบลพะตง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดควนเนียง	๒) วัดทุ่งลุง

๗. อำเภอบางกล่ำ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ ตำบล ๑๓ วัด ดังนี้

๗.๑ ตำบลบางกล่ำ มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดชลธาราวาส	๒) วัดท่าเมรุ	๓) วัดบางหยี

๗.๒ ตำบลท่าช้าง มีจำนวน ๖ วัด ดังนี้

๑) วัดคงคาเลียบ	๒) วัดดินลาน	๓) วัดท่าช้าง
๔) วัดเนินพิชัย	๕) วัดปายาง	๖) วัดยูงทอง

๗.๓ ตำบลแม่ทอม มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดคูเต่า	๒) วัดนารังนก	๓) วัดม่วงหอม

๗.๔ ตำบลบ้านหาร มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดศาลาโพธิ์

๘. อำเภอคลองหอยโข่ง แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ ตำบล ๙ วัด ดังนี้

๘.๑ ตำบลคลองหอยโข่ง มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดโพธิ์

๘.๒ ตำบลทุ่งลาน มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดบางศาลา	๒) วัดปรางแก้ว

๘.๓ ตำบลโคกม่วง มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดโคกม่วง	๒) วัดโคกเหวี่ยง	๓) วัดชุมชนรัตนาราม
๔) วัดปลักคล้า		

๘.๔ ตำบลคลองหลา มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดโคกกอ	๒) วัดเลียบ

๙. อำเภอนาหม่อม แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ ตำบล ๙ วัด ดังนี้

๙.๑ ตำบลนาหม่อม มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดทุ่งขี้เฒ่า	๒) วัดทุ่งไตนวด	๓) วัดนาหม่อม
๔) วัดปากอสุวรรณาราม		

๙.๒ ตำบลพิจิตร มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเนินพิจิตร	๒) วัดพรหมประดิษฐ์

๙.๓ ตำบลทุ่งขมิ้น มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดโพธาราม ๒) วัดมงคลพิพัฒนสมาธิ

๙.๔ ตำบลคลองหรีด มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดแม่เปี้ยะ

๑๐. อำเภอรัตนภูมิ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๕ ตำบล ๒๒ วัด ดังนี้

๑๐.๑ ตำบลกำแพงเพชร มีจำนวน ๕ วัด ดังนี้

- ๑) วัดเขตกน้ำ ๒) วัดเขารักเกียรติ ๓) วัดธรรมาวาส
๔) วัดม่วงทอง ๕) วัดใหม่ทุ่งคา

๑๐.๒ ตำบลท่าชะมวง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดรัตนวาราม ๒) วัดสุวรรณวนาราม ๓) วัดเสีสามัคคีธรรม

๑๐.๓ ตำบลคูหาใต้ มีจำนวน ๗ วัด ดังนี้

- ๑) วัดควนขัน ๒) วัดควนหวาด ๓) วัดคูหาใน
๔) วัดจ้งโหล่น ๕) วัดเจริญภูผา ๖) วัดทุ่งมะขาม
๗) วัดห้วยหลาด

๑๐.๔ ตำบลควนรู มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดคูหานอก ๒) วัดไพรใหญ่ ๓) วัดไสท่อน

๑๐.๕ ตำบลเขาพระ มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

- ๑) วัดคลองเขลื้อน ๒) วัดถ้ำเขาพระ ๓) วัดนาสีทอง
๔) วัดเนินสุวรรณ

๑๑. อำเภอกวนเนียง แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ ตำบล ๑๘ วัด ดังนี้

๑๑.๑ ตำบลรัตนภูมิ มีจำนวน ๗ วัด ดังนี้

- ๑) วัดคงคามดี ๒) วัดกวนเนียง ๓) วัดกวนเนียงใน
๔) วัดท่าม่วง ๕) วัดบ่อบัวแก้ว ๖) วัดบ้านกรอบ
๗) วัดปานศึกษาธิการาม

๑๑.๒ ตำบลควนโส มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

- ๑) วัดควนโส ๒) วัดบ่อหว่า ๓) วัดปากจำ
๔) วัดโพธิธรรมาราม

๑๑.๓ ตำบลห้วยลึก มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดท่าหยี

๑๑.๔ ตำบลบางเหรียง มีจำนวน ๖ วัด ดังนี้

- ๑) วัดเกาะใหญ่ ๒) วัดโคกเมือง ๓) วัดบางทิ้ง
๔) วัดบางเหรียง ๕) วัดแพรกสุวรรณ ๖) วัดแสงอรุณ

๑๒. อำเภอสะเตา แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๙ ตำบล ๑๖ วัด ดังนี้

๑๒.๑ ตำบลสะเตา มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดสันติวรคุณ

๑๒.๒ ตำบลปริก มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดบ้านใหม่ ๒) วัดหัวถนน

๑๒.๓ ตำบลพังลา มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดพังลา ๒) วัดม่วงก่อ ๓) วัดสืบสุข
๔) วัดบ่อเกตุ

๑๒.๔ ตำบลสำนักแต้ว มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดห้วยคู

๑๒.๕ ตำบลทุ่งหมอ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดยางทอง

๑๒.๖ ตำบลท่าโพธิ์ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดสองพี่น้อง

๑๒.๗ ตำบลปาดังเบซาร์ มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดเขารูปช้าง ๒) วัดตันพะยอม ๓) วัดปาดัง

๑๒.๘ ตำบลสำนักขาม มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดศรีวิเทศสังฆาราม

๑๒.๙ ตำบลเขามีเกียรติ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเขามีเกียรติ ๒) วัดวังปรัง

๑๓. อำเภอจะนะ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๑๑ ตำบล ๑๗ วัด ดังนี้

๑๓.๑ ตำบลบ้านนา มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดกาญจนาวาส

๑๓.๒ ตำบลป่าชิง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดทุ่งพระ ๒) วัดบ้านไร่

๑๓.๓ ตำบลสะพานไม้แก่น มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเกษมรัตน์ ๒) วัดสะพานไม้แก่น

๑๓.๔ ตำบลสะกอม มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดสะกอม

๑๓.๕ ตำบลนาหว้า มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดคลองคล้า ๒) วัดประจำ

๑๓.๖ ตำบลนาทับ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดนาเจริญ

๑๓.๗ ตำบลขุนตืดห้วย มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดขุนตืดห้วย

๑๓.๘ ตำบลท่าหมอไทร มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดช้างคลอด ๒) วัดโพรงงู

๑๓.๙ ตำบลจะโหนง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดขุนทอง ๒) วัดโคกทราย

๑๓.๑๐ ตำบลคู มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดมัชฌิมเขต

๑๓.๑๑ ตำบลคลองเปี้ยะ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดช่องเขา ๒) วัดทุ่งณะ

๑๔. อำเภอนาทวี แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๙ ตำบล ๒๑ วัด ดังนี้

๑๔.๑ ตำบลนาทวี มีจำนวน ๔ วัด ดังนี้

๑) วัดนาทวี ๒) วัดวังไต้ ๓) วัดวังใหญ่
๔) ในวัง

๑๔.๒ ตำบลฉาง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดนาหว้า ๒) วัดประดู่หมื่น ๓) วัดปลักชะเมา

๑๔.๓ ตำบลคลองทราย มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดไต้นนหาราม ๒) วัดราชมานิตสถิตมหาธาตุเจดีย์ศรีทักษิณ
๓) วัดลำซิ่ง

๑๔.๔ ตำบลปลักหนู มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดปลักหนู ๒) วัดปลักหนูใต้

๑๔.๕ ตำบลท่าประดู่ มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดเขตนาราม ๒) วัดท่าประดู่

๑๔.๖ ตำบลสะท้อน มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

๑) วัดสะท้อน ๒) วัดหลวงปู่อิม

๑๔.๗ ตำบลทับช้าง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

๑) วัดทับช้าง ๒) วัดบ้านลุ่ม ๓) วัดวังไทร

๑๔.๘ ตำบลประกอบ มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดเกาะไม้ใหญ่

๑๔.๙ ตำบลคลองกวาง มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

๑) วัดนาปรังประชาราม

๑๕. อำเภอเทพา แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๕ ตำบล ๑๓ วัด ดังนี้

๑๕.๑ ตำบลเกาะสบบ้า มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดนิคมประสาท ๒) วัดพรุตุ

๑๕.๒ ตำบลลำไพล มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดท่าไทร ๒) วัดปริก ๓) วัดลำไพล

๑๕.๓ ตำบลท่าม่วง มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดโคกกอ ๒) วัดโคกนา ๓) วัดนิคมเทพา

๑๕.๔ ตำบลวังใหญ่ มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดคลองยอ ๒) วัดควนหมาก ๓) วัดวังใหญ่

๑๕.๕ ตำบลสะกอม มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดเขาแก้ว ๒) วัดคงคาสวัสดิ์

๑๖. อำเภอสบ้าย้อย แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๖ ตำบล ๑๑ วัด ดังนี้

๑๖.๑ ตำบลสะบ้าย้อย มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดเพ็ญยา ๒) วัดสะบ้าย้อย

๑๖.๒ ตำบลเปียน มีจำนวน ๓ วัด ดังนี้

- ๑) วัดตำแย ๒) วัดทุ่งเถา ๓) วัดบ้านเก่า

๑๖.๓ ตำบลบ้านโหนด มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดนาม่วง ๒) วัดบ้านโหนด (โตนด)

๑๖.๔ ตำบลคูหา มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดคูหา

๑๖.๕ ตำบลเขาแดง มีจำนวน ๒ วัด ดังนี้

- ๑) วัดถ้ำตลอด ๒) วัดทุ่งไพล

๑๖.๖ ตำบลบาโหย มีจำนวน ๑ วัด ดังนี้

- ๑) วัดบาโหย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

บันทึกข้อความ

๑๔๙

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๔๙

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี

ด้วย พระหัตถ์นาย ฉายา ปริบุญโณ รหัสนิติ ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

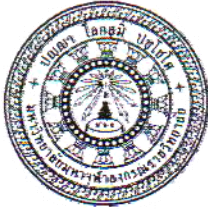
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแก้ไขแล้ว

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวคลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

บันทึกข้อความ

๑๕๐

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๔๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๕๙

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริย์ ธรรมโม

ด้วย พระหัตถ์สนธิ ญา ยะ ปรีบุญ โณ รหัสนิติ ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธพิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศาสตราจารย์

พระมงคลมิ่งเมือง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวคลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

บันทึกข้อความ

๑๕๑

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๕๙

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระหัตถ์นาย อายา ปริบูรณ์ รหัสนิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

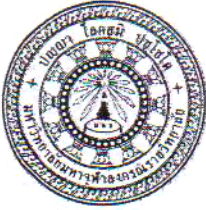
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๒๐-๘๑๔๔

(ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น)
๑๐ มิ.ย. ๕๕

บันทึกข้อความ

๑๕๒

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพื่อสตรธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๕๙

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.วิรัช กลิ่นสุบรรณ

ด้วย พระหัตถ์นัย ฉายา ปริบูรณ์ รหฺสณิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

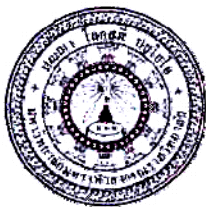
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวชลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

๕/๖/๒๕๕๕
ผู้ตรวจรับ
นางสาวชลนพร วราโพธิ์

บันทึกข้อความ

๑๕๓

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงเพื่อศรัทธมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๘๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๔๙

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ วันชัย สุขตาม

ด้วย พระหัตถ์สนธิ ญา ยา บริบูรณ์ ณ รหัสนิติ ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นางสาวกมลพร วราไพรี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สุตะพรวงษ์)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวกมลพร วราไพรี โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ภาคผนวก ค
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการปกครอง								
๑	ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัยและมีระเบียบแบบแผนเหมาะสมต้งามบริการกิจการวัด	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัดออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเหมาะสมสงบสุขต้งาม	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือนิคหกรรมตาม พระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรมแนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในศีลาจริยวัตรมารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนาหรือเป็นแบบอย่างที่ดี	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

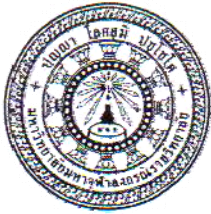
ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. ด้านการศาสนศึกษา								
๘	ส่งเสริมพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลีและธรรมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมบาลีและธรรมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรม และบาลีก่อนสอบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๒	จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระสงฆ์และสามเณร ได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์								
๑๓	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	จัดตั้งและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ให้ความสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องจริยศึกษา และอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านการเผยแพร่พุทธศาสนา								
๑๘	จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๙	จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา อบรม บุคลากร พระภิกษุ สามเณร ให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณชน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	๕. ด้านการสาธารณูปการ								
๒๒	วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๓	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕	ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์								
๒๖	จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๗	ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อน ตามหลักพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒๘	ดูแล และ ปฏิบัติงานอาคาร เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและ เครื่องสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชน ใน การบำเพ็ญกุศลต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการ ประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๑	รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ในด้านการป้องกันยาเสพติดและ อบายมุข	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม

บันทึกข้อความ

๑๖๐

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๒๒๙

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

ด้วย พระหัตถ์ ญา ปรีบุญโณ รหัสนิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในหน่วยวิทยบริการฯ ของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร ราไพธี่ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ภาคผนวก จ

ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
V1	73.5667	370.7368	.7264	.9503
V2	73.4333	359.4954	.8012	.9492
V3	73.2000	373.8897	.7449	.9505
V4	72.9667	371.6885	.6269	.9509
V5	73.2333	359.2885	.7966	.9492
V6	73.3000	364.3552	.7416	.9498
V7	73.1333	364.3954	.6193	.9510
V8	73.7333	382.0644	.3346	.9530
V9	73.4000	364.9379	.7611	.9497
V10	73.8000	369.4759	.5882	.9512
V11	73.6000	367.9724	.7890	.9498
V12	73.1667	362.8333	.6711	.9504
V13	73.5667	358.0471	.8361	.9489
V14	72.9667	375.9644	.3702	.9533
V15	73.0000	372.0000	.5017	.9520
V16	72.9333	372.3402	.3909	.9536
V17	73.4000	364.8000	.6652	.9505
V18	73.3000	370.4931	.6846	.9505
V19	73.6000	371.7655	.5571	.9514
V20	73.2333	368.4609	.5378	.9517
V21	72.8333	379.1092	.3356	.9534
V22	72.9000	369.9552	.5517	.9515
V23	73.2333	365.0126	.7516	.9498
V24	73.3667	367.0678	.6268	.9508
V25	73.6000	369.5586	.7017	.9503
V26	73.5333	364.1885	.8081	.9494
V27	73.3667	370.7230	.6500	.9507
V28	73.0667	381.7195	.2905	.9536
V29	73.3000	381.4586	.4503	.9521
V30	73.8333	374.4195	.6213	.9510
V31	73.4333	365.9782	.8026	.9496

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 31

Alpha = .9525

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๒๓๕

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมทายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑ ๑๖๔
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนิมัสการ พระราชพิพัฒน์ภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดสงขลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์นัย ฉายา ปริบุญโณ รหฺสประจําตัวนิตฺ ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของพระเดช
พระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบ
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนิมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนิมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวตลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

๐๔๓๓๓ ให้ถือในกรณี
๖๐ ให้พระสงฆ์ที่ตนอุปถัมภ์
ไปได้อันใดกรณีนี้ให้ข้อมูลว่า ๑๐๐๐๔๔
พระสงฆ์ที่ตนอุปถัมภ์
(พระสงฆ์ที่ตนอุปถัมภ์)
๑๐๐๐๔๔ (๑๐๐๐๔๔)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๘๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑ ๑๖๕
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

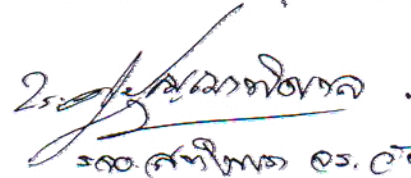
เรื่อง ขออนุมัติขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปัญญาพิศาล เจ้าอาวาสวัดพะโคะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์ นาย ปรีชญ์ โธ่ สปรประจำตัวนิติ ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๘ นิติปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

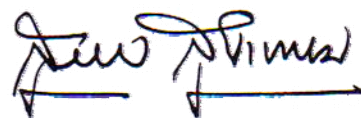
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุมัติจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รศ.ศรไพฑูริ์ อร. อัครพิตร

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวคลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๘๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑ ๑๖๖
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการศึกษาวิจัย
นมัสการ พระครูโสภณคุณาทร เจ้าอาวาสวัดคลองเปล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์ นาย ปรีดีพนธ์ รัตนประจักษ์นิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุมัติจากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

รับ
๕ มิถุนายน ๒๕๕๕
๗/๖.๕๕

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวคณพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๘๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมการาม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑ ๑๖๗
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิจิตรสาธุรส เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์ นาย ปรีณณ รุสประจักษ์นิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุมัติจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

พระครูวิจิตรสาธุรส
เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมทายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๘๖

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตขอความช่วยเหลือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูศรีตถาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดราชบุรณาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์นาย ฉายา ปริบูรณ์ โรหัสประจำตัวนิติ ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๘ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุญาตจากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๘๖

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ คอ ๒๓๑ ๑๖๙
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ คอ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูลเพื่อการวิจัย
นัมสการ พระมหามนัส คุณธมโม เจ้าอาวาสวัดเอก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระหัตถ์นาย ฉายา ปริบูรณ์ รหฺสประจําตัวนํสธ ๕๔๕๑๔๐๔๐๒๔ นํสธปริญาโทหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นํสธดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนํสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นํสการมาด้วยความเคารพ

๐ นํสธ
พระมหามนัส
๗ ๖-๖-๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ภาคผนวก ช
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา อันจะเป็นประโยชน์สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแก้ไขปัญหา อุปสรรค ตลอดจนประยุกต์พัฒนาระบบ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ใน ๖ ด้าน จำนวน ๓๑ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะของพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ข้อมูลจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะถือว่าเป็นความลับที่สุด และไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาของท่านแต่อย่างใด

(เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่าท่านได้ตอบแบบสอบถามครบทุกข้อแล้วหรือยัง แบบสอบถามของท่านที่ตอบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เป็นประโยชน์และใช้ได้กับงานวิจัยนี้)

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง

๑. อายุ

() ๒๐-๓๐ ปี

() ๓๑-๔๐ ปี

() ๔๑-๕๐ ปี

() ๕๑-๖๐ ปี

() ๖๑ ปี ขึ้นไป

๒. พรรษา

() ๑ - ๕ พรรษา

() ๖ - ๑๐ พรรษา

() ๑๑ - ๑๕ พรรษา

() ๑๖ - ๒๐ พรรษา

() ๒๑ พรรษา ขึ้นไป

๓. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

() ประถมศึกษา

() มัธยมศึกษาตอนต้น

() มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

() อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

() ปริญญาตรี

() สูงกว่าปริญญาตรี

๔. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม

() ไม่มีวุฒิต่างธรรม

() นักธรรมชั้นตรี

() นักธรรมชั้นโท

() นักธรรมชั้นเอก

๕. วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม

() ไม่มีวุฒิปรียธรรม

() ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๓

() ป.ธ. ๔ - ๖

() ป.ธ. ๗ - ๙

๖. ตำแหน่งพระสงฆ์ฆาติการ

() เจ้าคณะอำเภอ

() เจ้าคณะตำบล

() เจ้าอาวาส

() รองเจ้าอาวาส

() ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับปฏิบัติ ว่าท่านปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมากที่สุด
 ๔ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมาก
 ๓ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับปานกลาง
 ๒ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อย
 ๑ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
ด้านการปกครองคณะสงฆ์							
๑.	ปกครองคณะสงฆ์ด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยึดตามหลักพระธรรมวินัยและมีระเบียบแบบแผนเหมาะสมต้งามบริการกิจการวัด						
๒.	บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถาน ที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา						
๓.	ให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเหมาะสมสงบสุขต้งาม						
๔.	จัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย						
๕.	ให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือนิคหกรรมตาม พระธรรมวินัย						
๖.	มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย						
๗.	จัดอบรมพระภิกษุและสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีทาง พระ พุ ท ธ ศ า ส น า หรือเป็นแบบอย่างที่ดี						

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
ด้านการศาสนศึกษา							
๘.	ส่งเสริมพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลี และธรรมศึกษา						
๙.	ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมบาลี และธรรมศึกษา						
๑๐.	ส่งเสริมให้มีการอบรมนักธรรม และบาลีก่อนสอบ						
๑๑.	ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรม เปรียญธรรมให้มีขวัญกำลังใจ						
๑๒.	จัดทุนสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนให้แก่พระภิกษุและสามเณร ได้เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา						
ด้านการศึกษาสงเคราะห์							
๑๓.	ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น						
๑๔.	จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กเยาวชน						
๑๕.	จัดตั้งและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กเยาวชน						
๑๖.	จัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด						
๑๗.	ให้ความสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียน/ห้องจริยศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียน						
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา							
๑๘.	จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ						
๑๙.	จัดและสนับสนุนให้มีการอบรมปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป						
๒๐.	ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา อบรมบุคลากร พระภิกษุสามเณร ให้ทำงานด้านเผยแผ่ธรรมะ						

ข้อ	รายการ	ระดับปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
๒๑.	จัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะเป็น CD ในการเผยแพร่ธรรมะสู่สาธารณชน						
ด้านสาธารณูปการ							
๒๒.	วางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน						
๒๓.	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด						
๒๔.	ดูแลการก่อสร้างโดยการส่งเสริมบำรุงรักษาอนุรักษศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย						
๒๕.	ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ						
ด้านการสาธารณสงเคราะห์							
๒๖.	จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน						
๒๗.	ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มีความเดือดร้อน ตามหลักพุทธศาสนา						
๒๘.	ดูแล และปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น						
๒๙.	อำนวยความสะดวกแก่ พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ						
๓๐.	สนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชน						
๓๑.	รณรงค์อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันยาเสพติดและอบายมุข						

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

๑. ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๖. ด้านการสาธารณสุขและคราะห์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลาทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

พระหัตถ์สนัย ปริบุญโณ (สุวรรณจินดา)
พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ซ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ

ตำแหน่ง

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การกระทำหน้าที่ ตามสถานภาพที่บุคคลเป็นอยู่ หรือได้รับมอบหมายตำแหน่ง ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้อื่นสามารถพบเห็นหรือสังเกตได้

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง พระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา เท่านั้น

การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารกิจการแห่งพระศาสนาตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) มีระบุไว้ ๖ ประการ ได้แก่

๑) ด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย

๒) ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริม ให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

๔) ด้านการเผยพระพุทธรศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธรศาสนาเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุก สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

๕) ด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ของสังคมนั้นๆ เป็นที่อำนวยความสะดวก และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณรและประชาชน ทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ โดยไม่ขัดพระธรรมวินัยและสมณวิสัยเพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนแห่งวัดนั้นๆ และทั่วไป

ส่วนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) ท่านเห็นว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ในปัจจุบันเป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ดังต่อไปนี้

- ๑.๑) ด้านการปกครอง
- ๑.๒) ด้านการศาสนศึกษา
- ๑.๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๑.๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๑.๕) ด้านการสาธารณูปการ
- ๑.๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒) ท่านเห็นว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา มีปัญหา อุปสรรค อย่างไร

๓) ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา อย่างไร

ขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลาทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

.....

พระหสนัย ปริบูรณ์ (สุวรรณจินดา)

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระหัตสนัย ฉายา ปริบูรณ์โณ
- เกิด : วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๐
วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๓ ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง
- การศึกษา : สำเร็จปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
- อุปสมบท : วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ วัดเอก ตำบลเชิงแส
อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา
- สังกัด : มหานิกาย วัดรัตนาราม ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์
จังหวัดสงขลา
- หน้าที่ : พ.ศ. ๒๕๕๑ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๑ เข้าศึกษาระดับปริญญาตรี หน่วยวิทยบริการ
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
- สำเร็จการศึกษา : วันที่ ๑๘ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดรัตนาราม ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา